

UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE ECONOMIE ȘI ADMINISTRAREA AFACERILOR

EXAMEN ADMITERE MASTER 2013

PROGRAMELE DE STUDIU: **DOMENIUL FINANȚE**

- MANAGEMENT FINANCIAR BANCAR
- FINANȚE ȘI ADMINISTRAREA AFACERILOR
- ANALIZA ȘI EVALUAREA FINANCIARĂ A ORGANIZAȚIILOR
  - APPLIED FINANCE

2013

Coordonator
Prof.univ.dr. Nicolae SICHIGEA

Contribuția autorilor

Cap.1. FINANȚE PUBLICE

Prof.univ.dr. Gheorghe MATEI

Prof.univ.dr. Marcel DRĂCEA

Conf.univ.dr. Raluca DRĂCEA

Conf.univ.dr. Narcis MITU

Cap.2. FINANȚE PRIVATE

Prof.univ.dr. Nicolae SICHIGEA

Conf.univ.dr. Laura VASILESCU

Conf.univ.dr. Dorel BERCEANU

PREFAȚĂ

În cadrul preocupărilor ce vizează modernizarea învățământului superior economic, ca element de bază al adaptării acestuia la exigențele noului mileniu, un loc important îl ocupă îmbunătățirea modului de desfășurare a examenului de admitere la masterat. Pornind de la acest deziderat, prin elaborarea acestei lucrări, autorii urmăresc să pună la dispoziția absolvenților un material unitar, legat de problematica deosebit de complexă a activității financiare. În conceperea ei s-a pornit de la cunoștințele acumulate de absolvenți în perioada studiilor de licență, insistându-se, în principal, fie asupra aspectelor mai controversate, fie asupra aspectelor ce au suferit mutații profunde induse de trecerea la economia de piață.

Menționăm că examenul se va desfășura pe baza întrebărilor de tip grilă. Fiecare întrebare va avea cinci variante de răspunsuri din care unul sau două vor fi corecte. Grilele prezentate în material sunt cu caracter de exemplu.

Lucrarea este structurată pe două capitole ce tratează problematica specifică modulului respectiv.

Anticipat, mulțumim absolvenților noștri pentru interesul și răbdarea manifestată în lecturarea lucrării. Îi asigurăm pe toți că observațiile și sugestiile lor privind conținutul lucrării le vom considera gesturi utile și generoase de care vom ține seama cu prioritate la eventuala reeditare.

Autorii

CUPRINS

PARTEA I-a: FINANȚE PUBLICE	5
Cap. 1 Constituirea fondurilor financiare publice	5
1.1 Conținutul resurselor financiare publice	5
1.2 Structura resurselor financiare publice	6
Cap.2 Noțiuni generale privind impozitele	7
2.1 Conținutul, caracteristicile și rolul impozitelor	7
2.2 Elementele impozitului	9
2.3 Clasificarea impozitelor	10
2.4 Impunerea	11
Cap.3 Impozitele directe	19
3.1 Caracterizarea generală a impozitelor directe	19
3.2 Impozitele reale și impozitele personale	20
Cap.4 Impozitele indirecte	25
4.1 Caracterizarea generală a impozitelor indirecte	25
4.2 Taxele de consumație	26
4.3 Monopolurile fiscale	30
4.4 Alte taxe	30
PARTEA II-a: FINANȚE PRIVATE	32
Cap. 1 Componentele și regulile de bază ale gestiunii financiare a întreprinderii	32
Cap. 2 Capitalului întreprinderii	34
2.1 Structura capitalului întreprinderii	34
2.2 Modalități de formare și sporire a capitalului	38
Cap. 3 Amortizarea activelor imobilizate	46
3.1 Elementele sistemului de amortizare	46
3.2 Regimuri de amortizare utilizate în România	48
Cap. 4 Gestiunea activelor circulante	49
4.1 Conținutul, trăsăturile și particularitățile rotației activelor circulante	49
4.2 Gestiunea stocurilor de active circulante	50
4.3 Eficiența utilizării activelor circulante	50
Cap. 5 Gestiunea rezultatelor întreprinderii	52
5.1 Determinarea profitului	52
5.2 Profitul contabil - profitul impozabil. Impozitul pe profit	54
Teste de verificare	72
Răspunsuri teste de verificare	113

PARTEA I. FINANȚE PUBLICE

CAP. 1. CONSTITUIREA FONDURILOR FINANCIARE PUBLICE

1.1. Conținutul resurselor financiare publice

Pentru buna desfășurare a oricărei activități, la nivel macro- și microeconomic, sunt necesare o serie de resurse materiale, umane, informaționale și financiare.

În cadrul *resurselor financiare ale societății* se includ:

- resursele financiare ale instituțiilor publice;
- resursele financiare ale întreprinderilor publice și private;
- resursele financiare ale organismelor fără scop lucrativ;
- resursele financiare ale populației.

Cuantumul resurselor financiare ale societății este influențat de: mărimea produsului intern brut; proporția în care acesta se împarte pentru formarea brută de capital și pentru consum; nivelul prețurilor; volumul și structura producției; posibilitatea de procurare a unor resurse financiare externe etc.

Diferențierile existente între finanțele publice și cele private (ale agenților economici) determină *deosebiri și între resursele financiare ale societății și resursele financiare publice*.

Resursele financiare publice sunt o parte a resurselor financiare ale societății, între ele existând un raport ca de la parte la întreg.

Resursele financiare publice se constituie și se gestionează printr-un sistem de bugete, și anume: bugetul de stat, bugetele locale, bugetele fondurilor speciale, bugetul trezoreriei statului și bugetele altor instituții publice cu caracter autonom, în condițiile asigurării echilibrului financiar.

Resursele reflectate în bugetele mai sus menționate, *cumulate la nivel național* alcătuiesc *resursele financiare publice totale*.

În categoria *resurselor financiare publice* se cuprind:

1) *resursele administrației de stat centrale*, care sunt constituite din impozite și taxe de la agenții economici cu capital privat și de la populație, din veniturile nefiscale provenite de la regiile autonome și societățile comerciale cu capital de stat, din împrumuturi contractate în interior și în exterior etc.;

2) *resursele administrației de stat locale* și ale altor colectivități publice cu autonomie financiară care sunt constituite din impozite, taxe și venituri nefiscale cu caracter local, transferuri sau subvenții primite de la administrația centrală de stat, împrumuturi și alte taxe;

3) *resursele necesare protecției și asigurărilor sociale de stat*, care provin în general, din cotizațiile la asigurările sociale plătite de agenții economici, de instituțiile publice și de alte persoane juridice și fizice, cotizațiile plătite de asigurați și din alte surse;

4) *resursele instituțiilor și autorităților publice* cu caracter autonom;

5) *resursele asigurărilor sociale de sănătate*.

Dat fiind caracterul limitat al resurselor financiare, se pune problema *alocării resurselor* necesare producerii tuturor categoriilor de bunuri: publice, private și mixte.

Producția de bunuri publice și raportul dintre acestea și bunurile private sunt determinate de decizia privind alocarea resurselor între sectorul public și cel privat¹. În actualele condiții economice, statul (prin intermediul guvernului) acționează, fie direct (în calitate de producător sau consumator de bunuri), fie indirect, în calitate de partener al vieții publice care reglementează și intervine pentru asigurarea funcționalității pieței. Prin urmare, *rolul alocativ al*

---

¹ Iulian Văcărel (coordonator), *Finanțe publice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007, pag. 350

guvernului vizează tocmai utilizarea resurselor pentru producerea și distribuirea de bunuri și servicii publice.

Cererea de resurse financiare publice este determinată de nivelul și evoluția cheltuielilor publice, dar posibilitatea acoperirii acestei cereri, la un moment dat, este influențată de un ansamblu de **factori**, printre care menționăm:

1) **factori economici** care determină sporirea produsului intern brut și pe această bază sporirea veniturilor impozabile;

2) **factori monetari** (dobânda, creditul, masa monetară) care își transmit influența prin intermediul prețurilor. Creșterea prețurilor și accentuarea fenomenelor inflaționiste determină în anumite condiții, creșterea salariilor și a profiturilor, care la rândul lor determină sporirea resurselor financiare provenite din impozitele directe pe venit;

3) **factori sociali**, a căror însemnătate este tot mai mare în condițiile accentuării rolului social al statului determinat de necesitatea distribuirii resurselor pentru satisfacerea nevoilor de educație, sănătate etc.;

4) **factori demografici**, care influențează numărul contribuabililor;

5) **factori politici și militari**, care pot determina efecte multiple asupra producției și veniturilor, contribuției la asigurările sociale, fiscalității etc., ca urmare a măsurilor de politică economică, socială sau financiară;

6) **factori de natură financiară**, care, de fapt, sintetizează influența celorlalți factori prin dimensiunea cheltuielilor publice, a căror creștere determină sporirea necesarului de resurse financiare publice.

Existența unei multitudini de factori de influență a condus la apariția unor noi tipuri de resurse publice, având drept efect *diversificarea structurii resurselor financiare*.

1.2. Structura resurselor financiare publice

Privite **din punct de vedere al conținutului lor economic**, principalele categorii de resurse sunt:

Prelevările cu caracter obligatoriu sunt constituite în cea mai mare parte din *veniturile cu caracter fiscal* (impozite și taxe de la agenții economici cu capital privat și de la populație). Încasările din veniturile cu caracter fiscal nu sunt, de regulă, suficiente pentru acoperirea necesităților de resurse financiare ale statului. Pentru sporirea volumului resurselor mobilizate prin intermediul veniturilor cu caracter fiscal este necesară modificarea sistemului fiscal, prin majorarea cotelor de impozit sau introducerea de noi impozite.

Resursele de trezorerie sunt constituite din împrumuturi pe termen scurt, de regulă până la un an, contractate de stat prin punerea în circulație a unor bonuri de tezaur. Resursele astfel mobilizate constituie un important mijloc de finanțare ce poate fi utilizat pentru acoperirea golurilor temporare de casă ale bugetului administrației centrale de stat, fie pentru acordarea unui sprijin financiar întreprinderilor publice sau colectivităților locale care nu reușesc să-și asigure echilibrul financiar pe seama resurselor proprii. Resursele de trezorerie sunt mobilizate numai temporar, iar după o anumită perioadă de timp, prin retragerea din circulație a bonurilor de tezaur, are loc restituirea sumelor împrumutate de către stat, de la tezaurul public, pe termen scurt.

Resursele mobilizate prin intermediul împrumuturilor publice sunt reprezentate de datoria publică a unui stat pe termen mediu și lung. În perioada contemporană, când majoritatea statelor cu economie de piață se confruntă cu probleme de deficit bugetar, împrumuturile au devenit un mijloc frecvent de procurare a resurselor financiare necesare. Recurgerea la împrumuturi nu poate depăși anumite limite, datorită efectelor pe termen lung pe care acestea le au asupra statului debitor.

În perioada contemporană este posibilă și **finanțarea pe calea emisiunilor monetare fără acoperire**, ca mijloc de procurare a unor resurse financiare necesare statului. Menținerea pentru o perioadă de timp mai mare a unui nivel ridicat al inflației determină sporirea încasărilor fiscale din impozitele pe venit și din cele indirecte, în special din taxa pe valoarea adăugată. În

condițiile în care rata dobânzii la împrumuturile de stat este mai mică decât nivelul creșterii anuale a prețurilor, exprimat procentual, are loc o diminuare relativă a obligațiilor de plată ale statului, în special în ceea ce privește datoria publică.

Structura organizatorică a statelor reprezintă un alt criteriu de grupare a resurselor publice. Astfel, în *statele de tip federal*, resursele publice se împart în: resurse ale bugetului federal, resurse ale bugetelor statelor, regiunilor sau provinciilor membre și resurse ale bugetelor locale.

În *statele de tip unitar*, resursele publice se împart în: resurse publice ale bugetului central și resurse ale bugetelor locale.

Resursele mobilizate pe linia asigurărilor sociale (contribuții pentru asigurări sociale) figurează în bugetul general (central) care se întocmește ca un buget consolidat prin cumularea tuturor categoriilor de resurse pe structura sistemului bugetar (cu eliminarea transferurilor). În statele de tip federal, aceste resurse se regăsesc ca venit atât în bugetul general consolidat, cât și în bugetele statelor, regiunilor sau provinciilor.

Luând în **considerare regularitatea cu care se încasează la bugetul public național**, avem:

Resurse ordinare (curente) care sunt constituite din acele venituri la care statul apelează în mod obișnuit, în condiții considerate normale și care se încasează la buget cu o anumită regularitate. În categoria resurselor ordinare (curente) se cuprind: veniturile fiscale, contribuția pentru asigurările sociale de stat, contribuțiile ce alimentează fondurile speciale și veniturile nefiscale.

Veniturile fiscale provin din impozite directe așezate asupra veniturilor și averii persoanelor fizice și juridice particulare și din impozite indirecte (taxe de consumație sau accize, taxe vamale, monopoluri fiscale, taxe de înregistrare și de timbru).

Veniturile nefiscale cuprind prelevările la buget cu titlu de dividend, redevențe, chirii, arenzei etc. de la întreprinderile și proprietățile de stat și de la instituțiile publice.

Resursele extraordinare (incidentale) sunt constituite din acele venituri la care statul recurge în situații excepționale, când resursele curente nu sunt suficiente pentru acoperirea cheltuielilor publice. În categoria resurselor extraordinare se cuprind: emisiunea de bani de hârtie peste necesitățile reale ale circulației monetare, împrumuturile contractate pe plan intern și în exterior, ajutoarele și alte transferuri primite din străinătate, ș.a.

Din punct de vedere al provenienței lor resursele financiare publice se grupează în:

Resurse interne, alcătuite din: impozite, taxe, veniturile de la întreprinderile și proprietățile de stat, donațiile interne, emisiunile de bani de hârtie, împrumuturile contractate pe piață internă.

Resurse externe, ce cuprind: împrumuturile de stat externe, transferurile externe primite sub formă de ajutoare nerambursabile etc. Împrumuturile de stat externe pot fi contractate la guvernele altor țări, la instituții financiar-bancare internaționale, la bănci private sau la alți deținători de capitaluri bănești.

CAP. 2. NOȚIUNI GENERALE PRIVIND IMPOZITELE

2.1. Conținutul, caracteristicile și rolul impozitelor

Impozitul este o categorie financiară, cu caracter istoric, a cărui apariție și evoluție se împletește cu cea a statului și a relațiilor bănești. **Impozitul** reprezintă plata bănească, obligatorie, generală, definitivă și nerez reciprocă, efectuată de persoane fizice și juridice în favoarea statului în cuantumul și la termenele precis stabilite de lege, fără obligația din partea statului de a presta plătitorului un echivalent direct și imediat.

Prin urmare, caracteristicile esențiale ale impozitului se concretizează în:

- *impozitul este o plată bănească*, deși inițial, au existat impozite în natură, iar mai nou, în unele state există și alte modalități de plată (*caracterul pecuniar*);

- *impozitul este o prelevare impusă și încasată prin puterea de constrângere a statului (caracterul forțat);*
- *impozitul este o prelevare impusă tuturor persoanelor fizice sau juridice care realizează venit dintr-o anumită sursă sau posedă un anumit gen de avere (caracterul universal);*
- *sumele plătite cu titlu de impozit sunt nerambursabile (caracterul definitiv);*
- *dreptul de a institui impozite îi aparține statului, drept exercitat prin intermediul puterii legislative și uneori prin intermediul organelor locale ale puterii de stat (caracterul juridic);*
- *impozitul, alături de alte surse, este utilizat pentru acoperirea cheltuielilor care se efectuează pentru satisfacerea nevoilor generale, impozitele având, deci, o utilitate publică (caracterul financiar);*
- *nu necesită existența unei contraprestații directe și imediate din partea statului (aspect ce deosebește esențial impozitele de taxe).*

Spre deosebire de impozit, **taxa** reprezintă, în general, suma de bani plătită de o persoană fizică sau juridică, *pentru un serviciu prestat plătitorului* de către stat sau instituțiile sale.

Noțiunea de taxă provine din limba greacă de la cuvântul "taxis" sau din limba franceză de la cuvântul "taxe" cu înțelesul de fixare impozit. *Nu se poate pune semnul egalității între costul serviciului efectuat de către stat sau instituțiile sale în favoarea persoanelor fizice și juridice și suma percepută cu titlu de taxă.* De regulă, *taxa conține pe lângă costul serviciului prestat și unele elemente de impozit.*

Impozitele îndeplinesc un **rol** care se manifestă pe plan financiar, economic și social, diferit de la o etapă de dezvoltare a economiei la alta.

Rolul cel mai important al impozitelor se manifestă pe **plan financiar**, în sensul că impozitele constituie mijlocul principal de procurare a resurselor bănești necesare acoperirii cheltuielilor publice. În țările dezvoltate din punct de vedere economic, prin intermediul impozitelor și taxelor se procură între 80-90% din totalul resurselor financiare necesare statului, în timp ce, în țările în curs de dezvoltare aportul acestora reprezintă între 50-90% din totalul resurselor financiare publice.

Pe **plan economic**, rolul impozitelor se manifestă prin intermediul măsurilor pe care statul le ia de a interveni în activitatea economică cu ajutorul impozitelor. În acest sens impozitele pot fi folosite ca un instrument de stimulare sau de frânare a unei anumite activități, de creștere ori de reducere a producției sau consumului unui anumit produs, de stimulare sau de îngrijire a comerțului exterior etc. *Funcția intervenționistă a impozitelor* se manifestă, deci, în următoarele direcții:

- *aceea de a incita* (natalitatea, investițiile, asigurările, exportul etc.), prin exonerări, deduceri, restituiri de impozite etc.;
- *aceea de a inhiba* (consumul de produse dăunătoare sănătății, degradarea mediului, formarea de averi excesive etc.) prin suprataxarea asigurată de progresivitatea cotelor de impunere, accize, cote adiționale, monopoli fiscali, ecotaxe etc.;
- *aceea de a proteja* (anumite ramuri, sectoare sau produse autohtone) prin intermediul taxelor vamale.

Pe **plan social**, rolul impozitelor se manifestă în mai multe direcții dintre care menționăm: rolul lor de instrument de redistribuire a unei părți din produsul intern brut între clase și pături sociale, între persoanele fizice și juridice etc.

În literatura de specialitate din țările occidentale cu economie de piață este acreditată ideea despre existența unor **limite ale impozitelor**, diferite ca nivel de la o țară la alta și de la o perioadă la alta, limite determinate de dispersia gradului de fiscalitate din fiecare țară.

Limita impozitelor dintr-o anumită țară este influențată atât de factori externi sistemului de impunere, cât și de factori interni sau proprii sistemului de impunere.

Dintre **factorii externi sistemului de impunere** de care trebuie să se țină seama în fundamentarea nivelului fiscalității amintim:

- a) *nivelul produsului intern brut pe locuitor* - de regulă limita impozitelor este mai ridicată când venitul pe locuitor este mai ridicat;

b) *nivelul fiscalității în alte țări* - capitalurile au tendința de a migra spre țările cu o fiscalitate mai scăzută;

c) *prioritățile stabilite de stat în ceea ce privește destinația veniturilor publice* - limita impozitelor este mai ridicată în cazul în care cheltuielile cu educația și sănătatea au o pondere mai ridicată în totalul cheltuielilor publice;

d) *natura instituțiilor publice* - limita impozitelor este mai redusă în țările cu organe de conducere ale statului alocate în mod democratic comparativ cu aceea din statele cu regimuri totalitare.

Dintre **factorii proprii sistemului de impunere** amintim:

a) *progresivitatea cotelor de impunere* - impozitele au o pondere mai mare în produsul intern brut în țările în care progresivitatea cotelor de impunere este mai accentuată;

b) *modul de determinare a materiei impozabile* - este deosebit de important de cunoscut faptul dacă din venitul brut se acordă anumite reduceri pentru a se ajunge la venitul net sau impozabil;

c) corecțiile operate asupra cuantumului impozitului și alte facilități fiscale acordate contribuabililor.

2.2. Elementele impozitului

Cu prilejul instituirii unui nou impozit trebuie să se precizeze o serie de elemente din care să rezulte în sarcina cui cade impozitul respectiv, cuantumul acestuia, modul de așezare și percepere, căile de urmărire în caz de neplată, sancțiunile pentru încălcarea prevederilor legale. Precizarea expresă a acestor elemente este necesară atât pentru contribuabil, pentru a ști cât are de plătit și când trebuie să plătească, cât și pentru organele fiscale, care trebuie să stabilească, să perceapă și să urmărească încasarea impozitelor.

Elementele impozitului, întâlnite în teoria și practica financiară, sunt sintetizate astfel:

Subiectul impozitului sau plătitorul este persoana fizică sau juridică obligată prin lege la plata acestuia. În cazul impozitului pe salarii, subiect al impozitului este orice persoană fizică care realizează un venit sub forma de salariu, în cazul impozitului pe profit subiectul (plătitorul) este agentul economic etc. În practica financiară subiectul impozitului mai este numit și contribuabil.

Supportatorul (destinatarul) impozitului este persoana care suportă efectiv impozitul. De regulă, persoana care plătește impozitul este aceea care îl și suportă. Sunt situații, însă, când supportatorul impozitului este o altă persoană decât subiectul. Este posibilă această situație deoarece, prin diverse căi și mijloace, într-o măsură mai mică sau mai mare, unele impozite plătite de persoane fizice sau juridice pot fi transpuse în sarcina altor persoane. Se ajunge astfel la fenomenul repercusiunii impozitelor.

Obiectul impunerii este reprezentat de *materia supusă impunerii*. În calitate de obiect al impozitului pot apărea, după caz, venitul, averea iar uneori și cheltuielile.

- în cazul impozitelor directe, venitul și averea apar în calitate de obiect al impunerii. Astfel, în cazul impozitului pe salariu obiectul impozitului îl constituie salariul și alte drepturi de personal, la impozitul pe profit - profitul obținut de agentul economic, la impozitul pe donații (succesiuni) - bunurile mobile și imobile care fac obiectul donației (succesiunii);

- în cazul impozitelor indirecte, obiectul impunerii îl constituie produsul care face obiectul vânzării, serviciul prestat sau lucrarea executată, bunul importat sau exportat etc.

Sursa impozitului arată din ce anume se plătește impozitul: din venit sau din avere.

- veniturile ca sursă a impozitului pot îmbrăca mai multe forme: salariu, profit, dividende etc.; în cazul impozitului pe venit, *sursa impozitului coincide în toate cazurile cu obiectul impunerii*.

- averea poate să apară fie sub forma de capital (în cazul acțiunilor emise de societățile de capital), fie sub formă de bunuri (mobile și imobile); la impozitele pe avere, de regulă, *sursa nu coincide cu obiectul impunerii*, pentru că impozitul se plătește din venitul realizat de pe urma

averii respective și numai în situații excepționale se întâmplă ca impozitul să fie plătit direct din avere.

Unitatea de impunere este reprezentată de unitatea de măsură în care se exprimă obiectul impozabil. La impozitul pe salarii unitatea de impunere este unitatea monetară, la impozitul pe clădiri - metrul pătrat de suprafață utilă, la impozitul funciar - hectarul etc.

Cota impozitului este reprezentată de impozitul aferent unei unități de impunere. Cota impozitului (cota de impunere) poate fi *fixă*, când impozitul aferent unității de impunere apare ca o mărime invariabilă, sau *procentuală* (proporțională, progresivă sau regresivă). Cota de impunere se poate exprima deci în mărimi absolute sau în mărimi relative.

Asieta (modul de așezare a impozitului) reprezintă măsurile care se iau de organele fiscale pentru stabilirea fiecărui subiect impozabil, a mărimii obiectului impozabil și a cuantumului impozitului datorat statului.

Termenul de plată - indică data la care sau intervalul de timp în interiorul căruia subiectul impozitului trebuie să-și achite obligația față de bugetul statului. Momentul în care plata unui venit bugetar devine exigibilă nu coincide întotdeauna cu cel al nașterii obligației plătitorului față de buget.

Obligația plătitorului apare, de regulă, în momentul în care el a intrat în posesia obiectului impozabil și numai stingerea obligației are loc la termenul de plată. Neachitarea impozitului până la termenul stabilit prin lege, atrage după sine și obligația contribuabilului de a plăti și majorările de întârziere. Prin normele în vigoare sunt prevăzute și alte sancțiuni care se aplică contribuabililor în caz de neplată a obligațiilor față de bugetul statului, cum sunt: poprirea, executarea silită etc.

2.3. Clasificarea impozitelor

Impozitele instituite în majoritatea statelor lumii sunt caracterizate prin eterogenitatea lor determinată de deosebirile care privesc atât trăsăturile de formă, cât și de conținut. Pentru a observa mai ușor efectele diferitelor categorii de impozite pe plan economic, social și politic, se impune cu necesitate gruparea acestora pe baza unor criterii științifice.

1. După principalele trăsături de fond și de formă, impozitele se împart în: *impozite directe și impozite indirecte*. Aceasta este cea mai importantă grupare a impozitelor, atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic.

a. Impozitele directe se stabilesc *nominal* în sarcina unor persoane fizice și/sau juridice, *în funcție de veniturile și/sau averea* acestora și *pe baza cotelor de impozit* prevăzute de lege. Ele se încasează direct de la contribuabili la anumite termene dinainte stabilite. În funcție de criteriile care stau la baza așezării lor, impozitele directe se pot grupa în impozite reale și impozite personale.

Impozitele reale se caracterizează prin aceea că se stabilesc în legătură cu anumite obiecte materiale (de exemplu pământul, clădirile, fabricile, magazinele etc.) făcându-se abstracție de situația personală a subiectului impozabil. Ele mai sunt denumite și *impozite obiective* sau pe produs, deoarece se așază asupra produsului sau venitului brut al obiectului impozabil, fără a se ține cont de situația subiectului impozabil.

Impozitele personale țin cont, în primul rând, de situația personală a subiectului impozabil, motiv pentru care se mai numesc și *impozite subiective*.

În raport de materia impozabilă vizată, impozitele personale îmbracă forma impozitelor pe venit (care pot fi impozite pe venitul persoanelor fizice și impozite pe venitul persoanelor juridice) și impozitelor pe avere (impozite asupra averii propriu-zise; impozite pe circulația averii; impozite pe creșterea averii).

b. Impozitele indirecte *nu se stabilesc direct și nominativ* asupra subiectului impozabil, ci *se așază asupra vânzării bunurilor* (de consum, de lux etc.) și *serviciilor* (de transport, hoteliere, spectacole etc.). Dacă impozitele directe vizează venitul și/sau averea, impozitele indirecte vizează cheltuirea acestora. După formele de manifestare, impozitele indirecte pot fi

grupate astfel: taxe de consumație sau accize, monopoluri fiscale, taxe vamale și taxe de înregistrare și de timbru.

2. După obiectul impunerii deosebim: *impozite pe venit, impozite pe avere și impozite pe cheltuieli*. Dacă impozitele pe venit și impozitele pe avere vizează existența acestora, impozitele pe cheltuieli vizează tocmai cheltuirea veniturilor și a averilor.

3. După scopul urmărit la introducerea lor, impozitele se grupează în: *impozite financiare (cu caracter fiscal) și impozite cu caracter de ordine*.

Impozitele financiare sunt instituite în vederea realizării de venituri pentru acoperirea cheltuielilor statului. În această categorie se includ: impozitele pe venit, taxele de consumație ș.a.

Impozitele de ordine sunt introduse, în primul rând, pentru limitarea unei acțiuni sau în vederea atingerii unui țel care nu are caracter fiscal. Astfel, prin instituirea unor taxe ridicate la vânzarea băuturilor alcoolice și a tutunului se urmărește limitarea consumului acestora având în vedere efectul lor nociv asupra organismului uman.

4. După frecvența cu care se încasează la bugetul statului, impozitele pot fi:

- *permanente*, când se încasează periodic (de regulă anual) la bugetul statului;
- *incidentale* sau *întâmplătoare*, când se instituie și se încasează o singură dată (de exemplu impozitul pe substanța averii sau pe câștigul excepțional de război).

5. După aria de cuprindere a materiei impozabile, deosebim: *impozite analitice și impozite sintetice*.

Impozitul analitic este un impozit așezat asupra elementelor unui patrimoniu sau asupra unei operații izolate, respectiv asupra unei singure categorii de venit denumită *cedulă*.

Impozitul sintetic este așezat asupra unui ansamblu de operațiuni sau de venituri și constă în impunerea acestui ansamblu de operațiuni sau de venituri o singură dată.

Impozitul analitic este cel mai adesea așezat în cote proporționale, pe când impozitul sintetic este stabilit, de regulă, în cote progresive. Impozitele sintetice sunt cele mai neutre, din punct de vedere economic, și au un randament fiscal mai bun decât impozitele analitice.

6. După instituția care le administrează, în *statele de tip federal* întâlnim: impozite federale, impozite ale statelor (provinciilor) membre ale federației și impozite locale, iar în *statele de tip unitar* deosebim: impozite ale administrației centrale de stat și impozite ale colectivităților locale.

Impozitele mai pot fi grupate și după *alte criterii*, astfel:

- *după modul de așezare* (impozite specifice și impozite ad-valorem);
- *după tipul cotelor de impunere utilizate* (impozite proporționale, impozite progresive, impozite regresive);
- *după modul de stabilire al sarcinii fiscale* (impozite de repartiție și impozite de cotitate)

etc.

2.4. Impunerea

Impunerea este reprezentată de ansamblul de măsuri și operații efectuate în baza legii, care au drept scop *stabilirea impozitului* ce revine în sarcina unei anumite persoane fizice sau juridice. Pentru ca un sistem fiscal să poată fi considerat rațional trebuie să satisfacă o serie de cerințe sau principii, care se referă la dimensionarea, așezarea și perceperea impozitelor, precum și la obiectivele social-economice urmărite de politica fiscală.

Prin urmare, impunerea are atât o *latură politică* cât și una de *ordin tehnic*.

Din punct de vedere politic, prin impunere se urmărește ca fiecare impozit introdus să răspundă *cerințelor unor anumite principii* și anume: principiilor de echitate fiscală, de politică financiară, de politică economică și social-politice.

Din punct de vedere tehnic, impunerea se concretizează în *ansamblul metodelor și tehnicilor utilizate pentru identificarea și stabilirea mărimii obiectului impozabil, determinarea cuantumului impozitului, urmărirea și perceperea acestuia*.

A. Principiile impunerii

Într-o interpretare contemporană, *principiile* ce trebuie să stea la baza impunerii se grupează în patru categorii: principii de echitate fiscală, principii de politică financiară, principii de politică economică și principii social-politice.

1. Principiile de echitate fiscală

Echitatea fiscală, ca noțiune, semnifică *dreptate socială în materie de impozite*. Pentru respectarea acestui principiu este necesară impunerea diferențiată a veniturilor și a averii și stabilirea unui minim neimpozabil, pentru persoanele care realizează venit sub un anumit plafon. Atunci când se apelează la spiritul de justiție în repartizarea sarcinilor fiscale între membrii societății, trebuie să se facă distincție între **egalitate în fața impozitului** și **egalitate prin impozit**.

Egalitatea în fața impozitului presupune ca *impunerea să se facă în același mod, pentru toate persoanele fizice și juridice*, indiferent de locul unde domiciliază sau își au sediul, adică să nu existe deosebiri de tratament fiscal de la o zonă la alta a țării. Totodată, impunerea să se facă în același mod *pentru toate activitățile economice*, indiferent de forma juridică în care sunt organizate și funcționează acestea, producători individuali sau întreprinderi de diferite dimensiuni.

Egalitatea prin impozit presupune *diferențierea sarcinii fiscale de la o persoană la alta*, în funcție de o serie de criterii economice și sociale, printre care amintim: mărimea absolută a materiei impozabile, situația personală a subiectului impozabil, natura și proveniența veniturilor.

În funcție de unghiul din care este privită echitatea, aceasta poate să fie *pe orizontală* sau *pe verticală*. În primul caz se compară sarcina fiscală la care este supusă o persoană fizică sau juridică pentru veniturile realizate dintr-o anumită sursă, cu sarcina fiscală la care este supusă o altă persoană pentru venituri de aceeași mărime, realizate din alte surse. În cel de-al doilea caz se compară sarcina fiscală aferentă unor venituri realizate de persoane diferite, dar care au aceeași sursa de proveniență.

Asigurarea în practică a echității fiscale presupune îndeplinirea cumulativă a următoarelor **condiții**:

a) stabilirea minimului neimpozabil, adică legiferarea scutirii de impozit a unui venit minim care să permită satisfacerea nevoilor de trai strict necesare. Această condiție poate fi respectată numai în legătură cu impozitele directe, neavând aplicabilitate în cazul impozitelor indirecte;

b) diferențierea sarcinii fiscale a fiecărui contribuabil în funcție de puterea contributivă pe care acesta o are, adică cu luarea în considerare a mărimii venitului și averii care fac obiectul impunerii, precum și a situației personale a acestuia (căsătorit, cu sau fără persoane în întreținere, celibatar etc.);

c) asigurarea comparabilității sarcinilor fiscale între persoanele din cadrul aceleiași categorii sociale care au putere contributivă egală, și între categoriile sociale, luate în ansamblu, cu aceeași putere contributivă;

d) impunerea să fie generală, adică să cuprindă toate categoriile sociale care realizează venituri dintr-o anumită sursă sau care posedă un anumit gen de avere, cu excepția celor care se situează sub un anumit nivel.

Respectarea echității fiscale este dată și de **felul cotelor de impozit utilizate**.

a. Impunerea în cote (sume) fixe nu ține seama de venitul sau averea contribuabilului și nici de situația personală a acestuia. Ea a apărut sub forma unei dări pe locuitor și s-a utilizat în orânduirea feudală și în primele stadii de dezvoltare a capitalismului, în special.

b. Impunerea în cote procentuale poate fi întâlnită sub forma impunerii în cote proporționale, în cote progresive și în cote regresive.

1. Impunerea în cote proporționale este o manifestare directă a principiului egalității în fața impozitelor. Conform acestei impunerii *se aplică aceeași cotă de impozit indiferent de mărimea obiectului impozabil*, păstrându-se în permanență aceeași proporție între impozit și volumul venitului (valoarea averii).

Deși prin introducerea impunerii în cote proporționale s-a făcut un pas înainte față de impunerea în cote (sume) fixe, nici în acest caz *nu s-a respectat echitatea în materie fiscală*, pentru că nu s-a avut în vedere faptul că puterea contributivă a diferitelor categorii sociale este diferită în funcție de mărimea absolută a veniturilor pe care le realizează și de valoarea absolută a averii pe care o posedă.

În prezent, impunerea în cote proporționale se folosește atât în cazul impozitelor directe (de exemplu, în unele țări pentru calculul impozitului pe profitul societăților de capital), cât și în cazul impozitelor indirecte (de exemplu, la taxa pe valoarea adăugată, la taxele vamale, la taxele de timbru etc.).

2. Impunerea în cote progresive s-a introdus, în unele țări, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, iar în altele (de fapt acestea reprezintă majoritatea) la începutul secolului al XX-lea. Impunerea progresivă constă în aceea că *odată cu creșterea venitului (averii) are loc și creșterea cotei impozitului* astfel încât impozitul crește mai repede decât obiectul impozabil. Cotele progresiei pot crește fie într-un ritm constant, fie într-unul variabil.

Impunerea progresivă cunoaște în practica financiară două variante și anume:

- *impunerea în cote progresive simple (globale);*
- *impunerea în cote progresive compuse (pe tranșe).*

Impunerea în cote progresive simple (globale) se caracterizează prin faptul că *se aplică aceeași cotă de impozit asupra întregii materii impozabile aparținând unui contribuabil.*

Fiind vorba de o impunere progresivă, *cota de impozit va fi cu atât mai mare, în limitele progresivității stabilite prin lege, cu cât venitul sau averea respectivă va fi mai mare.* Impozitul datorat statului se obține făcând produsul dintre mărimea obiectului impozabil (venitul, averea) și cota de impozit aferentă nivelului acestuia

Impunerea în cote progresive simple, deși a condus la o apropiere importantă de ceea ce înseamnă respectarea echității în domeniul impozitelor, are totuși unele *neajunsuri*. Această modalitate de impunere *dezavantajează pe contribuabilii care realizează venituri al căror nivel se situează la limita imediat superioară celei până la care acționează o anumită cotă.*

Impunerea în cote progresive compuse (pe tranșe) are ca trăsătură distinctivă *divizarea materiei impozabile în mai multe tranșe (părți), iar pentru fiecare tranșă de venit (avere) se stabilește o anumită cotă de impunere.* Prin însumarea impozitelor parțiale calculate pentru fiecare tranșă de venit (avere) în parte se obține impozitul total de plată ce cade în sarcina unui contribuabil.

Impunerea în cote progresive compuse (pe tranșe) este folosită mai mult pentru impunerea veniturilor obținute de persoanele fizice și uneori și la unele impozite pe avere.

3. În practica fiscală a unor state se întâlnește și **impunerea în cote regresive**, ca o consecință a impozitelor indirecte, în situația cumpărării unei mărfi sau a utilizării unui serviciu când impozitul plătit este același, indiferent de mărimea veniturilor cumpărătorului. Aceasta face ca ponderea impozitului în venitul cumpărătorului să fie invers proporțională cu venitul acestuia.

2. Principiile de politică financiară

Din punct de vedere al politicii financiare, la introducerea unui nou impozit, se urmărește ca acesta să se caracterizeze printr-un **randament fiscal ridicat, să fie stabil și elastic**. De asemenea, în cadrul principiilor de politică financiară se urmăresc și **aspecte legate de tipul și numărul impozitelor** utilizate de stat pentru procurarea veniturilor sale.

Pentru ca un impozit să aibă un **randament fiscal ridicat** se cer a fi îndeplinite mai multe **condiții**, și anume:

a) impozitul să aibă un caracter universal, adică să fie plătit de toate persoanele fizice și/sau juridice care obțin venituri din aceeași sursă sau posedă același gen de avere. Universalitatea impozitului presupune, în aceeași măsură, ca întreaga materie impozabilă (totalitatea veniturilor realizate sau toată averea pe care o posedă) a unei persoane să fie supusă impunerii;

b) este necesar **să nu existe posibilități, legale sau nelegale, de sustragere de la impunere** a unei părți din materia impozabilă;

c) **volumul cheltuielilor legate de așezarea și perceperea impozitului să fie cât mai redus.**

Un impozit poate fi considerat **stabil**, dacă *nu este influențat, într-un sens sau altul, de mutațiile de ordin conjunctural ale ciclului economic*. Altfel spus, randamentul unui impozit considerat stabil nu trebuie să sporească concomitent cu creșterea volumului producției și a veniturilor în perioadele favorabile ale ciclului economic și nici să scadă în perioadele de criză și depresiune ale ciclului economic.

În ceea ce privește **elasticitatea impozitului**, aceasta presupune ca *impozitul să poată fi adaptat în permanență necesităților de venituri ale statului*. Astfel, dacă se înregistrează o creștere a cheltuielilor bugetare este necesar ca impozitul să poată fi majorat corespunzător și invers. Realitățile bazate pe practica fiscală, au demonstrat că, de regulă, elasticitatea impozitului acționează mai ales în sensul majorării încasărilor din impozit.

Legat de **felul și numărul impozitelor** utilizate pentru procurarea veniturilor necesare statului, s-au conturat *două concepții*:

- una susține că este suficient *un singur impozit reprezentativ*;
- cealaltă susține *necesitatea instituirii și perceperii mai multor impozite*.

Complexitatea vieții economice și sociale actuale, diversitatea surselor de venit și a formelor pe care le îmbracă averea, multitudinea de cerințe de ordin financiar, economic și social la care trebuie să răspundă impozitele în perioada contemporană, face ca majoritatea specialiștilor să recomande *utilizarea unui sistem pluralist de impozite*, și toate statele aplică, în diferite variante, acest sistem.

3. Principiile de politică economică

Statul folosește impozitele nu numai ca mijloc de procurare a veniturilor bugetare ci și pentru **a exercita o anumită influență în viața economică și socială**.

Acest lucru se poate realiza prin **două modalități**:

- printr-o **intervenție de natură conjuncturală** (presiune sau relaxare fiscală);
- printr-o **intervenție de natură structurală** (impulsionarea dezvoltării unor ramuri sau subramuri economice, stimularea ori reducerea producției sau a consumului unor mărfuri, extinderea sau, dimpotrivă, restrângerea relațiilor comerciale cu străinătatea etc.).

În ceea ce privește **prima modalitate de intervenție**, *reducerea presiunii fiscale* permite creșterea puterii de cumpărare a cetățenilor și reducerea prețurilor produselor, favorizând dezvoltarea tranzacțiilor și stimularea creșterii economice. Dimpotrivă, o *creștere a presiunii fiscale* va diminua puterea de cumpărare a cetățenilor, va obliga la o restrângere a consumului, frânând ritmul creșterii economice.

În ceea ce privește **a doua modalitate de influențare** a activităților economice, reținem următoarele aspecte:

- prin măsurile de ordin fiscal cum sunt: stabilirea unor taxe vamale ridicate la importul mărfurilor de același fel produse în alte țări; reducerea sau scutirea de impozitele directe a mărfurilor autohtone; micșorarea impozitelor directe stabilite în sarcina agenților economici; facilitarea amortizării accelerate a capitalului fix, ceea ce determină reducerea profitului impozabil ș.a., se poate acționa pentru *încurajarea dezvoltării unei ramuri sau subramuri economice*. Tot în acest sens acționează și acordarea de subvenții de la bugetul statului întreprinderilor care își desfășoară activitatea într-o anumită ramură sau subramură economică;

- regimul fiscal favorabil poate fi utilizat și în vederea *dezvoltării în profil teritorial*, fiind cunoscută practica acordării unor facilități fiscale celor care inițiază activități economice în zonele mai puțin dezvoltate;

- în vederea extinderii relațiilor comerciale cu străinătatea, statul apelează la *încurajarea exportului* prin restituirea parțială sau integrală a impozitelor indirecte aferente mărfurilor exportate. În aceeași direcție poate acționa și reducerea taxelor vamale percepute la importul mărfurilor provenite din diferite țări;

- *limitarea relațiilor comerciale cu străinătatea* poate fi realizată fie prin practicarea unor taxe vamale cu caracter protecționist la importul anumitor mărfuri, fie prin introducerea unor taxe vamale la exportul mărfurilor respective.

Acest ultim procedeu este mai rar întâlnit în perioada contemporană deoarece majoritatea statelor sunt interesate de încurajarea exporturilor (cu titlul de excepție, este practicat, în special, de țări în curs de dezvoltare pentru a limita exportul de materii prime și a încuraja exportul de produse manufacturate);

- în sfârșit, pârghiile fiscale sunt utilizate de state și pentru *atragera de capital străin*.

4. Principiile social-politice

Politica fiscală promovată de unele state vizează, în mod frecvent, și *realizarea unor obiective social-politice*. Sunt situații când partidul de guvernământ urmărește ca politica fiscală pe care o promovează să fie în concordanță cu interesele celor pe care îi reprezintă. Uneori, prin intermediul măsurilor cu caracter fiscal, partidul de guvernământ încearcă să-și mențină influența în rândul unor categorii sociale, în special în preajma alegerilor.

Este cunoscută de asemenea, practica *acordării unor facilități contribuabililor cu venituri reduse* și celor care au persoane în întreținere.

Sunt situații când impozitele sunt folosite și pentru *a limita consumul unor produse* care au efecte dăunătoare asupra sănătății (tutun, băuturi alcoolice). Există și țări în care, pentru a se influența creșterea natalității, se practică un impozit special asupra celibatarilor și a persoanelor căsătorite fără copii.

B. Așezarea impozitului

Așezarea impozitului presupune efectuarea mai multor *operațiuni succesive*, astfel: stabilirea mărimii obiectului impozabil, determinarea cuantumului impozitului și perceperea (încasarea) și urmărirea impozitelor;

1. Prima operație în cadrul procesului de așezare o constituie **stabilirea obiectului impozabil** care presupune:

- constatarea existenței materiei impozabile;
- evaluarea materiei impozabile.

a. Constatarea existenței materiei impozabile se efectuează, de regulă, concomitent cu identificarea plătitorului și urmărește supunerea la impunere a tuturor elementelor componente ale acesteia.

b. Evaluarea materiei impozabile presupune determinarea dimensiunii acesteia. Acest lucru se poate realiza prin două metode: metoda evaluării indirecte sau pe bază de prezumție și metoda evaluării directe sau pe bază de probe.

Evaluarea indirectă a materiei impozabile se poate realiza prin *trei variante* și anume: evaluarea pe baza indiciilor exterioare ale obiectului impozabil, evaluarea forfetară și evaluarea administrativă.

Evaluarea pe baza indiciilor (semnelor) exterioare ale obiectului impozabil este specifică impozitelor de tip real, permițând stabilirea doar cu aproximație a valorii obiectului impozabil, fapt pentru care *dă o imagine cu totul aproximativă* a mărimii obiectului supus impunerii (pământ, clădiri, activități industriale).

Evaluarea forfetară, constă în aceea că organele fiscale, cu acordul subiectului impozabil, atribuie o anumită valoare obiectului impozabil, fără ca vreuna din părți să aibă pretenția că aceasta a fost determinată cu exactitate.

Evaluarea administrativă, constă în aceea că organele fiscale stabilesc valoarea materiei impozabile pe baza elementelor (datelor) de care dispun. Dacă subiectul impozitului nu este de acord cu mărimea obiectului impozabil astfel stabilită, este obligat să facă dovada afirmațiilor sale.

Evaluarea directă a materiei impozabile, se poate realiza, la rândul ei, prin *două variante*: evaluarea pe baza declarației unei terțe persoane și evaluarea pe baza declarației contribuabilului (plătitorului de impozit).

Evaluarea pe baza declarației unei terțe persoane se utilizează în situația în care o terță persoană are cunoștință despre mărimea obiectului impozabil. Terța persoană este obligată, prin lege, să prezinte organului fiscal o declarație scrisă în acest sens. Astfel, agenții economici declară salariile pe care le plătesc angajaților lor, chiriașii declară chiria plătită proprietarului etc.

Evaluarea pe baza declarației contribuabilului se realizează cu participarea directă a subiectului impozitului. În vederea impunerii, subiectul impozitului este obligat să țină o anumită evidență, să întocmească bilanț fiscal și să prezinte o declarație cu privire la venitul și averea sa, pe baza căreia organele fiscale evaluează materia impozabilă.

2. A doua operație în cadrul procesului de așezare a impozitului o constituie **stabilirea cuantumului impozitului** datorat de subiectul impozabil. După modul de stabilire a impozitului datorat, impozitele se pot grupa în impozite de repartitie și impozite de cotitate.

Impozitele de repartitie sau de contingentare s-au practicat în perioada feudalismului și în primele stadii de dezvoltare ale capitalismului și se caracterizează prin aceea că statul stabilea suma globală a impozitelor ce trebuie încasate de pe întreg teritoriul țării. Această sumă era apoi repartizată din treaptă în treaptă pe unități administrativ-teritoriale, pe subiecte sau obiecte impozabile.

Impozitele de cotitate se stabilesc prin aplicarea unor cote procentuale pe fiecare obiect impozabil în parte. Dacă la impozitele de repartitie stabilirea sarcinii fiscale se face de sus în jos, la impozitele de cotitate se procedează invers, adică pornind de la suma datorată de fiecare contribuabil se ajunge la suma ce revine statului de pe teritoriul fiecărei unități administrativ-teritoriale.

La impozitele de cotitate *se ține seama de mărimea materiei impozabile* de care dispune fiecare contribuabil în parte, iar uneori, și de *situația personală* a acestuia, respectiv starea civilă și numărul persoanelor aflate în întreținerea plătitorului de impozit. Pentru aceasta se corectează baza de calcul a impozitului, adică valoarea materiei impozabile sau se corectează cuantumul impozitului stabilit după criteriile generale. Din cele menționate putem trage concluzia că impozitele de repartitie sunt mai inechitabile decât impozitele de cotitate.

Prin urmare, superioritatea sistemului cotității față de cel al repartitiei este incontestabilă, aspect ce determină statele moderne să practice, pe scară largă, procedeul cotității.

3. A treia operație în cadrul acțiunii de așezare a impozitului o reprezintă **perceperea acestuia**. În mod logic, după stabilirea cuantumului impozitului, organele fiscale aduc la cunoștință plătitorului suma datorată cu titlul de impozit și termenele de plată ale acestuia, apoi trec la perceperea (încasarea) impozitului. În practică s-au utilizat **trei metode de percepere a impozitelor** și anume:

a) strângerea impozitelor de către unul din contribuabili din însărcinarea comunității în care trăia și vărsarea lor la tezaurul public;

b) încasarea impozitelor prin intermediul unor concesionari sau arendași, caz în care o persoană particulară avansa statului suma de bani care se estima că se va încasa de pe un anumit teritoriu, pe care urma să o recupereze din încasările făcute de la contribuabili;

c) perceperea impozitelor de către organe specializate ale aparatului de stat. Această metodă s-a generalizat în perioada capitalismului premonopolist și se utilizează și în prezent.

În condițiile existenței unui aparat fiscal, perceperea impozitelor se realizează pe **trei căi**, astfel:

1) organele fiscale încasează impozitul direct de la contribuabil. Această cale cunoaște la rândul său două variante:

- prima, când organul fiscal se deplasează la contribuabil pentru a cere plata impozitului, caz în care spunem că *impozitul este cherabil*;

- a doua, când contribuabilul se deplasează din proprie inițiativă la organul fiscal, pentru a-și achita obligația fiscală, caz în care spunem că *impozitul este portabil*;

2) încasarea impozitului de către organele fiscale prin stopajul la sursă; această cale constă în aceea că impozitul se calculează, se reține și se varsă la bugetul statului de către o terță persoană. Astfel, societățile comerciale, regiile autonome, instituțiile publice ș.a. sunt obligate să

calculeze și să rețină impozitul pe salarii, datorat de personalul acestora, și să-l verse la bugetul de stat; editurile sunt obligate să calculeze și să rețină din drepturile de autor impozitul pe venit pe care îl varsă la bugetul statului etc.;

3) *perceperea impozitului prin aplicarea de timbre fiscale mobile* se utilizează în cazul taxelor datorate statului pentru acțiunile în justiție, pentru actele, certificatele și alte documente eliberate de notarii publici și de alte organe ale administrației de stat.

C. Criteriile de impunere

Criteriile de impunere încearcă să rezolve problema (de natură politică) autorităților fiscale ce sunt îndreptățite să impună veniturile obținute sau averea deținută de contribuabili din/în mai multe state.

În funcție de interesele fiecărui stat în stimularea sau frânarea unor activități aducătoare de venituri și *ținându-se cont de acordurile încheiate între state*, în practica fiscală internațională se întâlnesc următoarele criterii de impunere: criteriul originii veniturilor (teritorialității), criteriul domiciliului (rezidenței) și criteriul naționalității (cetățeniei).

În conformitate cu **criteriul originii veniturilor (teritorialității)**, impunerea se efectuează de către organele fiscale din țara pe al cărei teritoriu s-au realizat veniturile sau averea, făcându-se abstracție de naționalitatea sau reședința beneficiarilor de venituri.

Potrivit **criteriului domiciliului (rezidenței)** impunerea veniturilor și a averii se efectuează de către autoritatea fiscală din țara careia îi aparține rezidentul, fără a se ține cont dacă veniturile sau averea care fac obiectul impunerii sunt obținute, respectiv se află pe teritoriul aceluși stat sau în afara acestuia.

Conform **criteriului naționalității (cetățeniei)**, un stat impune rezidenții săi, care realizează venituri sau posedă avere din (în) statul respectiv, indiferent dacă ei locuiesc sau nu în țara lor.

Prin aplicarea acestui criteriu, statul urmărește ca veniturile și averea realizate (situate) pe teritoriul său de către rezidenții săi, care din diferite motive locuiesc o perioadă într-o altă țară, să fie impuse de organele sale fiscale.

Aplicarea unuia sau altuia dintre aceste criterii *este o opțiune ce aparține fiecărui stat*, dar trebuie avute în vedere și *acordurile încheiate între state pentru evitarea dublei impuneri fiscale internaționale*. Aceasta întrucât, modul în care sunt aplicate aceste criterii *poate conduce la apariția dublei impuneri*.

D. Dubla impunere juridică internațională și metodele de evitare a acesteia

Dubla impunere reprezintă supunerea aceleiași materii impozabile și pentru aceeași perioadă de timp, la unul sau mai multe impozite, de către aceeași autoritate fiscală (dublă impunere economică) sau de autorități fiscale diferite (dublă impunere juridică internațională).

Apariția **dublei impuneri juridice internaționale** este *consecința*, pe de o parte, a fenomenului de internaționalizare a activităților economice care face ca persoanele fizice și juridice să realizeze venituri sau să dețină averi pe teritoriul altor state, iar pe de altă parte, a *criteriilor diferite de impunere ce stau la baza sistemelor fiscale*.

Ea poate apărea *în cazul obținerii de către rezidenții unui stat a unor venituri pe teritoriile altor state*. În acest caz cunoașterea practicii fiscale internaționale are o deosebită importanță deoarece poate stimula sau frâna lărgirea cooperării între diferitele state ale lumii și intensificarea relațiilor economice și financiare dintre acestea.

Dubla impunere juridică internațională poate să apară **numai în cazul impozitelor directe**. În cazul impozitelor indirecte nu se pune problema dublei impuneri juridice, deoarece cetățenii unui stat, atunci când se află pe teritoriul altui stat suportă, în calitate de cumpărători, aceleași impozite, cuprinse în prețul mărfurilor cumpărate, ca și cetățenii din statul respectiv.

De menționat că, *în cadrul aceluiași stat*, supunerea aceluiași venit sau a aceleiași averi la mai multe impozite reprezintă o **dublă impunere economică** și *exprimă gradul fiscalității în țara respectivă*.

Soluționarea problemei dublei impuneri juridice internaționale este posibilă printr-o înțelegere între statele interesate care să stabilească pentru fiecare categorie de venit sau avere

cine este competent să perceapă impozitul, dar se poate evita și pe baza unor măsuri legislative unilaterale.

Evitarea dublei impuneri prin *măsuri legislative unilaterale* (de exemplu, prin acordarea de reduceri sau scutiri de impozit pentru veniturile obținute de rezidenții unui stat în străinătate etc.) este mai dificil de realizat datorită particularităților existente în fiecare țară în ceea ce privește reglementările și tehnicile fiscale.

Evitarea dublei impuneri juridice internaționale pe baza unor *convenții bi- sau multilaterale* între state rezolvă în mai bune condiții problemele complexe care apar în acest domeniu.

Convenția pentru evitarea dublei impuneri *se aplică:*

- *impozitelor pe venit și pe avere*, percepute în contul fiecăruia din statele contractante, al subdiviziunilor lor politice și al colectivităților lor locale. Sub incidența convenției cad toate impozitele pe venit și pe avere, indiferent de sistemul de percepere folosit;

- *persoanelor care sunt rezidente ale unui stat contractant sau ale fiecăruia dintre cele două state*. Este vorba atât de persoane fizice, cât și de persoane juridice, societăți de persoane și de capital, fundații etc.

Deosebit de importantă este clarificarea *domiciliului fiscal* al unei persoane fizice care este *rezidentă a celor două state* contractante. Astfel:

- *în cazul persoanelor fizice*, problema rezidenței se rezolvă în raport de locuința permanentă sau/și cetățenia acestora.

- *în cazul persoanelor juridice*, problema rezidenței se rezolvă în funcție de locul unde se află *sediul conducerii sale efective*.

Convențiile model de evitare a dublei impuneri juridice internaționale conțin și unele *soluții aplicabile* în relațiile bilaterale dintre state, cele mai importante fiind următoarele:

- *veniturile care provin din exploatarea bunurilor imobile*, exploatarea agricolă și forestieră - se impun în statul contractant în care sunt situate bunurile respective;

- *beneficiile obținute de agenții economici* se impun de către țara pe teritoriul căreia acestea s-au realizat și în care subiecții respectivi au un sediu stabil de exploatare;

- *profiturile obținute din exploatarea în trafic internațional a navelor sau aeronavelor* se impun în statul contractant unde se află conducerea efectivă a întreprinderii. Dacă sediul conducerii efective a unei întreprinderi de navigație se află la bordul unei nave, atunci acest sediu este considerat a fi în statul contractant în care se află portul de origine al navei sau, în lipsa unui asemenea port, în statul al cărui rezident este persoana care exploatează nava;

- *veniturile din dividende* se impun atât în statul de origine, cât și în statul de destinație, în proporții stabilite prin înțelegere de către părțile contractante. De regulă, statul de origine al dividendelor are un drept limitat de impunere (impunându-le cu o cotă de cel mult 15%), considerându-se că statul de destinație este cel dintâi îndreptățit la impunerea dividendelor. În stabilirea acestei modalități de impunere s-a avut în vedere faptul că statul de origine are dreptul să perceapă, în plus, un impozit asupra profitului societății de capital;

- *veniturile din dobânzi* sunt impuse în ambele state participante la convenție, în proporții convenite de acestea. Are prioritate la impunere statul de destinație a dobânzilor, iar statul de origine al acestora percepe un impozit care nu depășește 10% din valoarea brută a dobânzilor;

- *veniturile din redevențe* se impun, de asemenea, în ambele state în procente stabilite de comun acord, cu precizarea că statului de origine i se limitează cota de impozit pe care poate să o perceapă. Redevențele constituie remunerații de orice fel plătite pentru folosirea sau concesiunea folosirii dreptului de autor, brevetelor, desenelor, echipamentului industrial, comercial sau științific și pentru informații privind experiența dobândită în domeniul industrial, comercial sau științific;

- *veniturile care provin din exercitarea pe cont propriu a unei profesii libere* se impune astfel: în statul de origine a veniturilor, când beneficiarul acestora dispune de un sediu stabil pentru exercitarea profesiei libere sau în caz contrar, în statul al cărui rezident este beneficiarul veniturilor;

- *veniturile obținute sub formă de salarii* sau alte remunerații similare se impun, de regulă, în statul în care se desfășoară activitatea retribuită;
- *averea formată din bunuri imobile* se impune în statul în care se află bunurile respective iar averea concretizată în bunuri mobile este impusă în statul în care se află sediul stabil sau baza fixă.

Pentru evitarea propriu-zisă a dublei impunerii juridice internaționale, în practica internațională se aplică mai multe metode sau procedee tehnice, în funcție de criteriile adoptate de statele participante la convenție, astfel: procedeele scutirii (totale sau progresive) și procedeele creditării (obișnuite și integrale).

Potrivit **procedeei scutirii totale**, venitul realizat de rezidentul unei țări într-o altă țară, în care acesta a fost impus, se deduce în întregime din venitul total impozabil în țara de reședință. Practic, în cazul aplicării acestui procedeu, venitul realizat în străinătate de rezidentul unui stat și supus impunerii acolo, nu se mai include în venitul impozabil în țara de reședință.

Conform **procedeei scutirii progresive**, venitul obținut de rezidentul unui stat în străinătate se adaugă la veniturile obținute în țara de reședință numai pentru a se stabili cota progresivă de impozit, urmând ca această cotă, să se aplice apoi numai asupra veniturilor obținute în țara de reședință.

Procedeele "creditării" obișnuite constă în aceea că impozitul plătit statului străin pentru venitul realizat pe teritoriul acestuia, de rezidentul unui alt stat, se deduce direct din impozitul datorat în țara de reședință, însă numai până la limita impozitului intern ce revine la un venit egal cu venitul obținut în străinătate.

Potrivit **procedeei "creditării" integrale** impozitul plătit în străinătate se deduce integral din impozitul datorat în țara de reședință, inclusiv în situațiile în care primul impozit este mai mare decât cel intern aferent aceluiași venit.

Până în anul 1990, țările foste socialiste, între care și **România**, încheiaseră *două convenții multilaterale* privind evitarea dublei impunerii juridice internaționale.

După anul 1990, au început negocieri cu aceste țări pentru semnarea unor *convenții bilaterale* care să le înlocuiască pe cele multilaterale. În prezent, România are încheiate convenții cu peste 80 de state, cuprinzând soluții variate, în raport de interesele statelor contractante.

Un principiu care guvernează relațiile internaționale este cel al **nediscriminării fiscale**. Statele care semnează convenția pentru evitarea dublei impunerii se angajează că nu vor aplica față de rezidenții celorlalte state contractante sarcini fiscale mai grele decât față de proprii contribuabili aflați în aceeași situație. Aceasta nu înseamnă însă că un stat este obligat să acorde rezidenților celuilalt stat reducerile cu caracter personal din venitul impozabil și nici reducerile de impozit în funcție de sarcinile familiale pe care le acordă propriilor rezidenți.

CAP. 3. IMPOZITELE DIRECTE

3.1. Caracterizarea generală a impozitelor directe

Impozitele directe constituie forma cea mai veche și mai simplă de impunere. În evoluția lor, impozitele directe au ținut pasul cu dezvoltarea economică, fiind stabilite fie pe anumite obiecte materiale sau genuri de activitate, fie pe venit sau pe avere. Impozitele directe s-au întâlnit și în orânduirile precapitaliste, dar au cunoscut o extindere și o diversificare deosebită în capitalism.

Impozitele directe prezintă anumite *trăsături* distinctive, astfel:

- *sunt impozite nominative*, ce cad în sarcina unei anumite persoane fizice sau juridice;
- *se stabilesc în funcție de veniturile sau averea* contribuabililor, pe baza cotelor de impozit prevăzute de lege;
- au un *quantum și termene de plată precis stabilite*, acestea fiind aduse din timp la cunoștința plătitorilor;
- *subiectul și suportatorul sunt, în intenția legiuitorului, una și aceeași persoană*;

- **tehnica de percepere** a celor mai multe impozite directe **este cea a rolului „nominativ”**.

Analizând caracteristicile enunțate, se observă că **impozitele directe sunt mai echitabile** și, deci, mai de preferat decât impozitele indirecte, deoarece la acestea din urmă consumatorii diverselor mărfuri și servicii nu au posibilitatea să cunoască momentul și, mai ales, suma ce vor plăti statului cu titlul de impozite indirecte.

Potrivit indicatorilor specifici privind finanțele publice **din România**, luați în considerare la ordonarea veniturilor bugetare, *impozitele directe sunt clasificate* astfel:

I. **Impozitul pe profit** (bugetul de stat și bugetele locale);

II. **Impozite și taxe de la populație** (bugete locale): impozitul pe clădiri de la persoane fizice, taxe asupra mijloacelor de transport deținute de persoane fizice, impozitul pe terenuri de la persoane fizice și alte impozite și taxe de la populație;

III. **Impozitele pe clădiri și terenuri de la persoane juridice** (bugete locale);

IV. **Impozitul pe venit** (bugetul de stat, bugetele locale);

V. **Alte impozite directe** (bugetul de stat și bugetele locale);

VI. **Contribuții** (bugetele asigurărilor sociale):

- contribuțiile pentru asigurările sociale de stat datorate de angajați, angajatori, de alte persoane asigurate (bugetul asigurărilor sociale de stat);

- contribuții pentru asigurările pentru șomaj datorate de angajatori și angajați (bugetul asigurărilor pentru șomaj);

- contribuții pentru asigurări sociale de sănătate datorate de angajatori și angajați (bugetul asigurărilor sociale de sănătate).

Așa cum am arătat, impozitele directe sunt mai echitabile din punct de vedere fiscal decât cele indirecte, din care cauză o serie de țări, ce au avut în vedere acest lucru, au procedat la luarea măsurilor pentru creșterea ponderii impozitelor directe în totalul resurselor financiare publice. Impozitele directe apar sub **două forme**: impozite reale și impozite personale.

3.2. Impozitele reale și impozitele personale

Impozitele directe au evoluat odată cu evoluția producției de mărfuri, a societății, în general, și cea a finanțelor publice, în special. De la **sistemul de impunere pe obiecte materiale sau genuri de activități** (*impozite reale*), din perioada de început a istoriei finanțelor publice, cele mai frecvente forme de manifestare a impozitelor directe, cunoscute astăzi, sunt cele privind **impozitele pe venit și pe avere** (*impozite personale*).

În categoria **impozitelor de tip real**, cele mai cunoscute în practica financiară internațională, sunt acelea care au ca *obiect al impunerii* pământul, clădirile, activitățile economice neagricole și mișcarea capitalului bănesc. Aceste impozite s-au întâlnit în perioada descompunerii feudalismului și în primele stadii de dezvoltare a capitalismului și s-au prezentat, în principal, sub următoarele forme: impozitul funciar, impozitul pe clădiri, impozitul pe activități industriale, comerciale și profesii libere și impozitul pe capitaluri bănești.

Impozitele de tip real *continuă să existe și astăzi* în unele țări, în care agricultura ocupă un loc important în economia națională, și unde impozitul funciar conservă, în general, trăsăturile impozitelor reale.

Specific impozitelor reale este faptul că *se stabilesc pe baza unor criterii exterioare* care dau o anumită imagine despre materia impozabilă, dar *nu și despre puterea economică a subiectului impozitului*.

În cazul determinării impozitelor de tip real se avea în vedere **produsul mediu brut estimat**, și nu *venitul real al subiectului impozabil*, metodă care îi dezavantaja pe micii producători și comercianți și îi avantaja pe marii producători (aceștia aveau condiții mai bune de muncă și puteau, prin activitățile desfășurate, să depășească media veniturilor brute după care se determina impozitul real).

Rezultă, deci, că impozitele de tip real au prezentat o serie de **neajunsuri**, printre care:

- nu se putea cuprinde în baza de impozitare, prin sistemul lor de așezare, întreaga materie impozabilă, ceea ce conducea nemijlocit la practicarea fenomenului de evaziune fiscală pe scară largă;

- prezentau un puternic caracter regresiv;

- sufereau de lipsa unor reglementări unitare referitoare la aceste impozite.

Trecerea de la impozitele reale la cele personale s-a produs, în unele țări, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea iar în altele, în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Înlocuirea impunerii reale cu impunerea personală s-a datorat mai multor cauze.

Cauzele care au determinat schimbarea sistemului de așezare a impozitelor directe au fost multiple, acest lucru devenind o necesitate obiectivă, în special datorită: creșterii cheltuielilor publice; cuprinderii în sistemul de impozitare și a muncitorilor și funcționarilor care obțineau venituri din muncă; impozitelor indirecte, care erau tot mai apăsătoare pentru cei cu venituri mici; introducerii minimumului neimpozabil și acordării unor înlesniri familiilor mai numeroase și care se confruntă cu diferite greutăți.

Impozitele directe personale, înlătură neajunsurile menționate în cazul impozitelor reale și țin seama de situația personală a contribuabilului. În același timp, acestea au permis instituirea minimumului neimpozabil, adică scutirea de impozit a materiei impozabile realizate până la un anumit nivel considerat ca suficient pentru asigurarea unor condiții decente de viață. Impozitele personale sunt întâlnite sub forma *impozitelor pe venit și a impozitelor pe avere*.

A. Impozitele pe venit

În cazul *impozitelor pe venit* în calitatea de **subiect** pot apărea atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice (societățile comerciale) care realizează venituri din diferite surse.

a. Impozitele pe veniturile persoanelor fizice

Plătitorii acestui impozit sunt persoanele fizice care au domiciliu sau rezidența într-un anumit stat, precum și persoanele nerezidente care realizează venituri din surse situate pe teritoriul aceluia stat. Uneori sunt supuse la plata acestor impozite și societățile de persoane care au renunțat la regimul fiscal aplicat societăților de capital.

De la plata impozitului se acordă unele *scutiri*, fiind exceptați, de regulă, diplomații acreditați în statul respectiv (cu condiția reciprocității) suveranii și familiile regale, uneori militarii și persoanele fizice care realizează venituri până la un anumit plafon.

Obiectul impunerii îl constituie veniturile realizate care pot îmbrăca următoarele *forme*: salariul pentru angajați; profitul realizat din activități economice; dividendele repartizate acționarilor; beneficiile realizate de micii întreprinzători și liber-profesioniști; dobânzi încasate pentru sumele împrumutate; venituri din închirieri etc. de către muncitori și funcționari, întreprinzători, mici meșteșugari și liber profesioniști etc.

Venitul impozabil este cel care rămâne din venitul brut după ce se fac anumite scăzăminte cum sunt: cheltuielile de producție, dobânzile plătite pentru creditele primite, sumele prelevate la fondul de amortizare și fondul de rezervă, primele de asigurare, cotizațiile la asigurările sociale, pierderile din activitatea anilor precedenți, pierderile provocate de calamități ale naturii ș.a.

Impozitul pe venit se așază, în majoritatea cazurilor, pe fiecare persoană care a realizat venituri, fiind o *impunere individuală*. Uneori acest lucru nu este posibil și atunci, impozitul vizează un grup de persoane, caz în care impunerea se face pe *ansamblul persoanelor* care au participat la realizarea acestora adică pe o familie sau o gospodărie (se întâmplă frecvent acest fenomen în cazul impozitului agricol).

În practica fiscală sunt cunoscute **două sisteme de așezare a impozitelor** pe veniturile persoanelor fizice: **impunerea separată** a fiecărui venit obținut dintr-o anumită sursă și **impunerea globală a veniturilor**, indiferent de sursa din care provin.

Impunerea separată se realizează fie prin instituirea mai multor impozite, fiecare vizând veniturile dintr-o anumită sursă (impozite analitice), fie prin instituirea unui impozit unic, dar care asigură un tratament diferențiat pentru fiecare categorie de venituri, denumită cedulă, în

funcție de natura veniturilor (impozit cedular). Impunerea separată permite tratarea diferențiată a veniturilor, ca mod de așezare și nivel al cotelor de impunere, după sursa de proveniență.

Impunerea globală presupune cumularea tuturor veniturilor realizate de o persoană fizică, indiferent de sursa de proveniență și supunerea venitului cumulat unui singur impozit (impozitul sintetic). Sistemul impunerii globale a veniturilor realizate de persoanele fizice este frecvent întâlnit în Franța, Germania, Italia, Belgia, S.U.A., Marea Britanie etc.

Pentru a evita neajunsurile pe care le prezintă fiecare din aceste metode de impunere, în unele țări au fost întâlnite mult timp *sisteme de impunere mixte*, care îmbinau impunerea separată cu cea globală. În prezent, tendința care se manifestă pe plan mondial este de a se trece la impunerea globală chiar și în țările cu tradiție în impunerea separată.

Pentru determinarea impozitului pe veniturile persoanelor fizice se utilizează **cotele proporționale sau progresive**. În unele țări venitul impozabil este supus mai întâi impunerii cu cote proporționale și apoi impunerii cu cote progresive. Se întâlnește *mai frecvent impunerea cu cote progresive compuse* (pe tranșe).

Impozitele pe veniturile persoanelor fizice se stabilesc, de regulă, *pe baza declarației de impunere a contribuabilului* sau pe baza *elementelor de care dispun organele fiscale*. Impozitul astfel determinat se înscrie în debitul contribuabilului, în registrul de rol.

Perceperea impozitelor se realizează fie prin stopajul la sursă, fie direct de la contribuabili.

În România, în perioada 2000-2004, s-a trecut de la impunerea separată la impunerea globală, după care, începând cu anul 2005 se practică impunerea cu cotă unică de impozitare.

b. Impozitele pe veniturile persoanelor juridice

Impozitul pe veniturile persoanelor juridice îmbracă diverse forme, în ceea ce privește *denumirea*. Astfel, în majoritatea țărilor dezvoltate acest impozit este denumit: „*impozit pe societăți*” sau „*impozit pe capital*”, iar în altele, printre care și România, denumirea impozitului este cea de „*impozit pe profit*”. Acest impozit *vizează*, în ultimă instanță, indiferent de denumire, *profitul brut* realizat de persoanele juridice, iar modul de impunere este influențat, de regulă, de **forma de organizare** a acestora (societăți de persoane sau de capital).

În situația **societăților de persoane**, impunerea veniturilor se face, de regulă, pe baza tehnicilor aplicate la impunerea veniturilor persoanelor fizice, deoarece este dificil să se facă distincție între averea fiecăruia dintre persoanele asociate și patrimoniul societății respective.

La **societățile de capital** profitul obținut se repartizează, o parte, acționarilor sub formă de dividend, proporțional cu participarea la capitalul social, iar o altă parte, rămâne la dispoziția societății pentru constituirea unor fonduri.

Se poate astfel vorbi de profitul societății înainte de repartizare, profitul repartizat acționarilor cu titlul de dividend și profitul rămas în final la dispoziția societății. Prin urmare, există **mai multe soluții de impunere** a profitului societăților de capital, astfel:

a) *se impune mai întâi profitul total obținut de societate după care se impune separat profitul repartizat acționarilor sub formă de dividende*. Această modalitate de impunere, considerată clasică este întâlnită în Spania, S.U.A., Olanda, Elveția etc. Se remarcă faptul că avem de-a face cu o dublă impozitare a veniturilor: o dată la societate și a doua oară la acționari. Pentru a atenua efectele dublei impozitări, profitul distribuit se impune în cote mai reduse fie la societate, fie la acționari;

b) *se impun, separat, profitul rămas la dispoziția societății și apoi dividendele repartizate acționarilor*, modalitate care este considerată destul de echitabilă;

c) *se impun numai dividendele*, exonerând de la impunere partea din profit rămasă la dispoziția societății. Această modalitate de impunere este avantajoasă pentru societățile de capital, stimulându-le în plasarea profitului obținut în realizarea de noi investiții;

d) *se impune numai partea din profit rămasă societății și se exonerează de la impunere dividendele repartizate acționarilor*. Această modalitate de impunere încalcă principiul echității fiscale, pentru că scutește de la impunere dividendele convenite acționarilor.

Pentru **determinarea venitului brut** se pornește, de regulă, de la rezultatele de bilanț ale activității desfășurate, la care se adaugă: rezultatele aferente stocurilor, veniturile din câștigurile de capital, dobânzile la conturile curente, veniturile din chirii, dobânzile la creditele acordate etc. Din venitul brut astfel determinat, pentru obținerea venitului impozabil, se scad: cheltuielile de producție, dobânzile plătite, prelevările la fondul de rezervă și la alte fonduri speciale, pierderile din activitatea anului curent și din anii precedenți, unele prelevări în scopuri social-culturale (pentru societățile de binefacere, instituții de cultură etc.). Limitele și condițiile în care se fac aceste scăzăminte diferă de la o țară la alta. Organele fiscale au sarcina de a urmări ca deducerile din venitul brut să se încadreze în limitele admise de lege.

Impozitul pe venitul societăților de capital se determină, în general, cu ajutorul **cotelor proporționale** cărora li se pot aplica unele corective.

Impunerea veniturilor persoanelor juridice este, de regulă, anuală și se face pe baza **declarației** întocmite de acestea.

În **România**, după decembrie 1989, sistemul de impozitare a veniturilor persoanelor juridice a cunoscut nenumărate modificări și ajustări, în corelație cu schimbările intervenite în derularea reformei economico-sociale.

c. Contribuțiile obligatorii

În categoria impozitelor directe (pe venit) se includ și **contribuțiile pentru securitate socială**, deoarece acestea au un caracter obligatoriu și se stabilesc atât în sarcina angajatorilor (persoane juridice și fizice care angajează forță de muncă), cât și în cea a angajaților. Totodată, astfel de contribuții plătesc și cei care lucrează pe cont propriu (independenți), fiecare dintre categoriile enumerate cunoscând dinainte *cât și când* au de plătit.

Datorită acestor caracteristici, contribuțiile pentru securitate socială îndeplinesc condițiile de bază specifice impozitelor directe.

În **România**, principalele categorii de contribuții obligatorii sunt:

- **contribuția la asigurările sociale de stat (CAS)** care se constituie ca venit al bugetului asigurărilor sociale de stat;
- **contribuția la fondul asigurărilor sociale de sănătate (CASS)**, venit al bugetului fondului asigurărilor sociale de sănătate;
- **contribuția de șomaj**, care se constituie ca venit al bugetului asigurărilor pentru șomaj.

B. Impozitele pe avere

Impozitele pe avere au fost instituite în strânsă legătură cu **dreptul de proprietate asupra unor bunuri mobile și imobile**. Impozitele pe avere se întâlnesc, în practica financiară, sub trei forme și anume: impozitele propriu-zise asupra averii, impozitele asupra circulației averii și impozite asupra creșterii averii.

a) Impozitele propriu-zise asupra averii pot fi de două feluri:

- impozite stabilite asupra averii, dar care se plătesc din venitul produs de averea respectivă;
- impozite pe substanța averii; în acest caz, impozitul duce la micșorarea materiei impozabile, fiind perceput din substanța averii, motiv pentru care se întâlnește destul de rar ca și impozit permanent.

În categoria impozitelor propriu-zise asupra averii mai des întâlnite sunt următoarele: impozitele pe proprietăți imobiliare și impozitele asupra activului net.

1. Impozitele pe proprietăți imobiliare sunt impozite analitice și se întâlnesc frecvent sub forma impozitelor asupra terenurilor și clădirilor. În cazul acestor impozite **baza impozabilă** o constituie, adesea, valoarea de achiziție, valoarea de înlocuire, valoarea declarată de proprietar sau veniturile capitalizate privind bunurile respective.

De regulă, **cotele de impozit** sunt scăzute pentru a putea fi suportate ușor din veniturile produse de averea respectivă și pentru a nu afecta substanța averii.

2. Impozitul asupra activului net are ca obiect întreaga avere mobilă și imobilă a unui subiect. În unele țări acest impozit **este datorat** atât de persoanele fizice cât și de cele juridice (de

exemplu, în Suedia, Austria, Germania etc.), iar în altele, fie numai de persoanele fizice (în Danemarca și Olanda), fie numai de societățile de capital (Canada).

Sub incidența acestui impozit ar trebui să cadă toate activele care pot fi evaluate. În realitate se impun: patrimoniul agricol și cel forestier, fondul funciar, bunurile mobile și imobile utilizate pentru desfășurarea activităților comerciale, a profesiei libere etc., din care s-au dedus datoriile care le grevează. Pentru determinarea impozitului pe activul net se folosesc fie *cotele proporționale*, fie *cotele progresive*.

În România, impozitele asupra averii propriu-zise au denumiri asemănătoare celor practicate pe plan internațional, respectiv: *impozitul pe clădiri*, *impozitul pe teren*, *taxa asupra mijloacelor de transport*.

b) Impozitele pe circulația averii au ca *obiect al impunerii* trecerea dreptului de proprietate asupra anumitor bunuri de la o persoană la alta.

În raport cu modalitatea în care are loc transmiterea dreptului de proprietate, întâlnim:

1. *impozite asupra transferului cu titlu gratuit* a dreptului de proprietate (impozitul pe succesiuni; impozitul pe donații);

2. *impozite asupra transferului cu titlu oneros* a dreptului de proprietate.

1. Impozitele asupra transferului cu titlu gratuit a dreptului de proprietate

În cazul *impozitului pe succesiuni*, *obiectul* impozitului îl constituie averea primită drept moștenire de o persoană fizică. Sarcina fiscală se stabilește *fie asupra întregului activ succesoral* (de exemplu, în Marea Britanie, SUA, Australia etc.), independent de modul de împărțire între moștenitori, *fie asupra fiecărei părți succesoriale* (de exemplu în Franța, Belgia, Germania etc.) în condițiile progresivității impozitului.

Subiectul impunerii îl constituie moștenitorii și legatarii lor, iar *materia impozabilă* este reprezentată de averea lăsată ca moștenire, din care au fost deduse în prealabil datoriile care grevează succesiunea.

Determinarea impozitului se face pe baza *cotelor progresive*, al căror nivel este diferențiat în funcție de valoarea succesiunii și de gradul de rudenie între decedat și moștenitorii acestuia. La aceeași valoare a averii lăsată moștenire, impozitul este cu atât mai mare cu cât gradul de rudenie este mai îndepărtat.

Impozitul pe donații s-a instituit pentru a preveni eludarea impozitului pe succesiuni pe calea efectuării de donații de avere în timpul vieții. *Obiectul impozitului* pe donații îl constituie averea primită drept donație de o persoană fizică. La determinarea valorii impozabile, adesea nu operează reducerile care se fac în cazul succesiunilor. *Subiectul impozabil* este persoana care a primit donația și este numită donatar.

Impozitul se calculează în *cote progresive*, al căror nivel este influențat de valoarea averii donate, de gradul de rudenie între donator și donatar și, uneori, și de momentul și scopul donației respective.

2. Impozitele asupra transferului cu titlu oneros a dreptului de proprietate se percep cu ocazia tranzacțiilor privind bunurile imobiliare sau mobiliare și sunt reprezentate de: impozitele pe actele de vânzare-cumpărare a unor bunuri imobiliare, impozitul pe hârtii de valoare și impozitul pe circulația capitalurilor și a efectelor comerciale etc.

Aceste impozite se stabilesc în *cote proporționale sau progresive* și se numesc *taxe de înregistrare* deoarece se percep la înregistrarea actului de vânzare-cumpărare la instituția publică de profil.

c) La impozitele asupra creșterii averii, *obiectul impunerii* îl constituie sporul de valoare pe care l-au înregistrat anumite bunuri într-o perioadă de timp. În această categorie de impozite se includ: impozitul pe plusul de valoare imobiliară și impozitul pe sporul de avere realizat în timp de război etc.

Impozitul pe plusul de valoare imobiliară, numit și impozit asupra câștigului de capital, a fost introdus pentru impunerea sporului de valoare înregistrat de anumite bunuri imobiliare (terenuri, clădiri), în intervalul de timp de la cumpărare și până la vânzare, independent de acțiunea proprietarului.

În calitate de *subiect* (plătitor) al acestui impozit apare vânzătorul bunurilor imobiliare, iar *obiectul impunerii* îl constituie diferența dintre valoarea de cesiune și valoarea de achiziție, corectată cu reevaluările autorizate de lege și cu lucrările sau amenajările efectuate de proprietar.

Înregistrarea plusului de valoare imobiliară poate fi determinată de: construirea unor căi de comunicație în imediata apropiere a averii respective; extinderea perimetrului unei localități astfel încât un teren să fie scos din circuitul agricol și să fie utilizat pentru construcții de locuințe; executarea unor lucrări edilitare (canalizare, electricitate etc.).

Impozitul pe sporul de avere dobândit în timp de război a fost instituit în unele state, în urma primului război mondial, iar în altele, după cel de-al doilea război mondial.

Acesta s-a calculat fie asupra profitului care depășea nivelul perioadei luate ca baza (de exemplu: profitul mediu obținut pe câțiva ani consecutivi dinaintea războiului), fie asupra profitului care depășea o anumită rată considerată normală față de capitalul investit.

Deși impozitul s-a calculat în *cote progresive*, el nu a avut un randament prea ridicat, deoarece au existat multiple căi de sustragere de la impunere. Totodată, plata impozitului fiind eşalonată pe mai mulți ani, în condiții de inflație, s-a efectuat în monedă depreciată.

În **România**, acest gen de impozite nu este instituit.

CAP. 4. IMPOZITELE INDIRECTE

4.1 Caracterizarea generală a impozitelor indirecte

Pentru procurarea veniturilor de care are nevoie pentru acoperirea cheltuielilor publice, statul folosește alături de impozitele directe și impozitele indirecte. În țările dezvoltate, de regulă, aportul impozitelor indirecte la formarea veniturilor fiscale ale statului este mai mic decât cel al impozitelor directe. Dimpotrivă, în țările în tranziție, ponderea impozitelor indirecte o devansează pe cea a impozitelor directe datorită performanțelor economice mai scăzute și al nivelului relativ scăzut al randamentului și aportului impozitului pe venit.

Impozitele indirecte se deosebesc de cele directe prin câteva caracteristici esențiale:

- îmbracă, în principal forma **impozitelor pe consum**, deoarece se percep la vânzarea anumitor mărfuri sau la prestarea unor servicii;

- **nu au un caracter nominativ**, ele se realizează de la toți cei care consumă bunuri din categoria celor impuse, independent de veniturile, averea sau situația personală a acestora;

- în cazul impozitelor indirecte **nu se mai acordă facilitățile fiscale** cunoscute la așezarea impozitelor directe (scutirea de la impunere a minimumului neimpozabil, reduceri sau scutiri de impozit pentru cei cu sarcini sociale etc.);

- **perceperea impozitelor indirecte necesită un cost relativ redus**, ceea ce justifică preferința unor țări pentru impozitele indirecte;

- **cotele de impozit nu sunt diferențiate** în funcție de venitul, averea sau situația personală a celui care cumpără mărfurile sau serviciile care fac obiectul impozitelor indirecte;

- **subiectul și suportatorul nu sunt una și aceeași persoană**; în calitatea de **plătitori** ai impozitelor indirecte apar, de regulă, întreprinzătorii (agenții economici), iar în calitatea de **suportatori**, consumatorii bunurilor sau serviciilor ce cad sub incidența acestor impozite;

- **tehnica de percepere este diferită** de cea a impozitelor directe, în cazul lor nefiind posibilă deschiderea „rolului nominativ”.

Prin modul de așezare impozitele indirecte *dau impresia* că afectează, în aceeași măsură, veniturile tuturor categoriilor sociale. În fapt, ele afectează în special categoriile sociale sau persoanele cu venituri mici deoarece se percep, de regulă, la vânzarea bunurilor de larg consum.

Prin raportarea impozitelor indirecte la veniturile obținute de diferite categorii sociale se constată că *ponderea acestor impozite în venituri este cu atât mai mare, cu cât veniturile realizate sunt mai mici*. Deoarece la impozitele indirecte nu se acordă facilitățile cunoscute în cazul impozitelor directe, se ajunge la situația ca *impozitele indirecte să aibă un pronunțat caracter regresiv*.

Impozitele indirecte nu afectează, prin modul de așezare, **veniturile nominale**, ci numai pe cele **reale** micșorând puterea de cumpărare. Totodată, *constrângerea politică este înlocuită cu constrângerea economică*, deoarece cetățenii nu pot renunța la procurarea bunurilor de consum.

O atentă analiză a impozitelor indirecte scoate în evidență, pe de o parte, avantajele pe care acestea le prezintă iar, pe de altă parte, anumite inconveniente ale acestora.

Dintre **avantajele** care justifică preferința unor state pentru practicarea impozitelor indirecte cele mai importante sunt:

- *productivitatea lor* destul de ridicată și operativitatea cu care procură resurse financiare pentru stat;

- prin modul de așezare și percepere, impozitele indirecte *limitează considerabil evaziunea fiscală*;

- fiind cuprinse în prețul mărfurilor, impozitele indirecte *sunt suportate în mod treptat* de către contribuabili, care, cel mai adesea, le ignoră, confundându-le cu prețul (fenomenul de "anestezie fiscală");

- uneori se afirmă că, întrucât actul cumpărării unui bun este conștient și voluntar, și *plata impozitelor indirecte are caracter voluntar, facultativ*. Această idee este valabilă, cel mult, în ceea ce privește procurarea unor obiecte de lux însă nu și în ceea ce privește bunurile de consum de strictă necesitate.

Alături de aceste avantaje impozitele indirecte prezintă și o serie de **deficiențe**, și anume:

- principala critică adusă fiscalității indirecte este legată de *lipsa de echitate* a acesteia. Impozitele indirecte au un caracter regresiv (progresivitate inversă) și exercită o presiune fiscală mai mare asupra categoriilor sociale cu venituri mici;

- un al doilea reproș adus impozitelor indirecte vizează *randamentul instabil* al acestora generat de sensibilitatea lor în raport de conjunctura economică;

- cel puțin unele dintre impozitele indirecte (taxele vamale, de exemplu) sunt criticabile și din punct de vedere al *costului de percepere* al lor.

În sistemul impozitelor indirecte *se cuprind*: taxele de consumație, monopolurile fiscale, taxele vamale și alte taxe.

4.2 Taxele de consumație

Taxele de consumație sunt impozite indirecte cuprinse în prețul de vânzare al mărfurilor produse și realizate în interiorul aceleiași țări. Instituirea lor are la bază ideea conform căreia cheltuielile de consum sunt un element relevant al puterii contributive a unei persoane fizice sau juridice.

În practica fiscală se întâlnesc **două mari tehnici de impunere a cheltuielilor de consum**:

a. prin impozite analitice pe anumite cheltuieli specifice, rezultând **taxe de consumație pe produs (accize)**;

b. printr-un impozit sintetic pe cheltuiala globală care afectează ansamblul cheltuielilor efectuate de un contribuabil, rezultând **taxe de consumație cu caracter general (taxe generale pe vânzări)**.

A. Taxele de consumație pe produs (accizele)

Aceste taxe vizează **consumul anumitor produse** care se consumă în cantități mari și care nu pot fi înlocuite de cumpărători cu altele, pentru ca în acest fel, impozitul să aibă un randament fiscal cât mai ridicat.

Instituirea de impozite pe anumite cheltuieli specifice de consum ridică, pe de o parte, o *problemă de politică fiscală* constând în alegerea categoriilor de bunuri care să fie impozitate, iar pe de altă parte, o *problemă de tehnică fiscală*, ce constă în alegerea metodelor de impozitare.

În legătură cu *primul aspect*, în prezent, aceste impozite vizează două mari categorii de mărfuri: articolele de lux (blănuri naturale, bijuterii, articole de cristal, autoturisme, arme de vânatoare etc.) și unele bunuri de uz curent consumate în cantități mari și care au cerere inelastică (băuturi alcoolice, produse din tutun, cafea, produse petroliere etc.).

Prin instituirea unor asemenea impozite pot fi urmărite nu numai obiective cu *caracter financiar*, ci și obiective cu *caracter social* (restrângerea consumului unor produse dăunătoare sănătății), cu *caracter economic* (limitarea importurilor), cu *caracter ecologic* (impozitarea consumului de carburanți sau a blănurilor naturale) etc.

În legătură cu *al doilea aspect*, în ceea ce privește tehnica fiscală, taxele de consumație se calculează:

- *fie în sumă fixă* pe unitatea de măsură, ceea ce permite lupta împotriva fraudei, dar care prezintă inconvenientul că nu se adaptează automat la fluctuațiile monetare și necesită actualizări periodice;

- *fie în cote procentuale proporționale* aplicate asupra prețului de vânzare, metodă ce prezintă avantajul unei adaptări suplă la fluctuațiile monetare, dar care facilitează fraudă fiscală.

De regulă, produsele destinate exportului sunt scutite de aceste impozite indirecte, iar cele provenite din import trebuie impuse cu aceleași taxe, ca și produsele indigene. Nivelul cotelor utilizate pentru calculul accizelor diferă de la o țară la alta dar, în general, el este ridicat depășind adesea 50% și uneori chiar 100%.

Baza de impozitare a accizelor o formează în general prețurile, asupra cărora se aplică o *cotă procentuală* de impozit, sau cantitățile exprimate în unități naturale asupra cărora se aplică o *cotă fixă* exprimată în euro pe unitate.

Concluzionând, accizele se instituie, de regulă, asupra produselor² la care:

- producția și vânzarea sunt supravegheate de stat;
- elasticitatea cererii în raport cu venitul este supraunitară;
- consumul lor conduce la afectarea sănătății populației, la influențarea mediului înconjurător etc.

În **România**, urmare a aderării la Uniunea Europeană, prevederile referitoare la accize incluse în Codul Fiscal³ sunt în cea mai mare parte armonizate cu prevederile directivelor Uniunii Europene în materie de accize.

Produsele supuse accizelor sunt grupate în două categorii:

- *produse la care se practică accize armonizate* cu cele din Uniunea Europeană (bere, vinuri, băuturi fermentate, alcool etilic, produse din tutun, uleiuri minerale, electricitate);
- *alte produse accizabile* (cafea, unele confecții din blănuri naturale, articole din cristal, bijuterii din aur și platină, produse de parfumerie, etc.).

B. Taxele de consumație cu caracter general (taxele generale pe vânzări)

Aceste taxe *vizează volumul total al vânzărilor*, indiferent dacă obiectul vânzării îl reprezintă bunurile de consum sau mijloacele de producție, motiv pentru care mai sunt întâlnite și sub denumirea de **impozite pe cifra de afaceri**.

La așezarea acestui impozit, *caracteristic* este faptul că, se pleacă de la *dever-ul total* (cifra de afaceri) al întreprinderilor industriale, comerciale, al celor prestatoare de servicii etc.

1. În practica fiscală internațională, *în funcție de veriga la care se încasează* (unitatea producătoare, comerțul cu ridicata sau cu amănuntul) se cunosc ***două forme de așezare a impozitului pe cifra de afaceri***, astfel:

- *impozitul cumulativ (multifazic)*;
- *impozitul unic (monofazic)*.

În condițiile practicării **impozitului cumulativ (multifazic)**, *mărfurile sunt impuse la toate verigile* prin care trec din momentul ieșirii din procesul de fabricație și până când ajung la consumator. Impozitul se mai numește și *“în cascadă”*, *“bulgăre de zăpadă”* sau *“în piramidă”* deoarece la fiecare verigă nouă se așază asupra prețului la care se achiziționează marfa, în care este inclus și impozitul plătit cu prilejul fiecărei tranzacții până în momentul respectiv.

Impozitul cumulativ **prezintă avantajul** că asigură un randament fiscal ridicat chiar în condițiile practicării unor cote mici de impozit, însă are și o serie de **dezavantaje**:

² Iulian Văcărel și colab., *Finanțe publice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007, pag.435.

³ Legea nr. 571 publicată în M.Of. al României nr. 927/23.12.2003 cu modificările și completările ulterioare.

- prin modul de așezare, conduce la calcularea de impozit la impozit;
- încarcă prețul mărfurilor;
- dă dovadă de prea puțină transparență;
- nu stimulează procesul investițional, produsele destinate investițiilor fiind taxate ca și cele destinate consumului.

Impozitul unic (monofazic) se caracterizează prin aceea că *se încasează o singură dată*, indiferent de numărul verigilor prin care trece marfa supusă impunerii.

Impozitul se poate încasa:

- *fie în momentul vânzării mărfii* de către producător și atunci se numește **taxă de producție**;

- *fie în stadiul comerțului cu ridicata sau cu amănuntul* și se numește **taxă asupra vânzării sau impozit pe circulație**.

Taxa de producție este mai ușor de administrat, deoarece sunt mai puțini plătitori și are un grad mai redus de stratificare, pe câtă vreme impozitul pe circulație scapă de sub efectul dublei impozitări.

Acest impozit s-a practicat în Marea Britanie, Danemarca, Irlanda, Suedia, Norvegia, iar în S.U.A., Canada, Japonia și Elveția se practică și în prezent.

2. În funcție de baza de calcul, impozitul pe cifra de afaceri îmbracă **două forme**:

- *impozitul pe cifra de afaceri brută*;

- *impozitului pe cifra de afaceri netă*.

Impozitul pe cifra de afaceri brută se stabilește prin aplicarea cotei de impozit *asupra întregii valori a mărfurilor vândute*, care include și impozitul plătit la verigile anterioare.

Impozitul pe cifra de afaceri brută are ca *efect* concentrarea producției deoarece întreprinderile integrate, care ocolesc comerțul cu ridicata, sunt avantajate față de cele neintegrate care livrează produsele lor întreprinderilor comerciale.

Impozitul pe cifra de afaceri brută prezintă **avantajul** că are un randament fiscal ridicat, dar conține și o serie de **inconveniente**:

- duce la o stratificare de impozit;

- determinarea compensației de export convenită exportatorului pentru mărfurile exportate este dificilă, necunoscându-se cât impozit indirect s-a plătit de la producător la exportator, pentru a solicita rambursarea impozitului aferent exportului (calcularea acestei compensații este necesară deoarece bunurile care fac obiectul comerțului exterior se impun în țara de destinație și nu în cea de origine, și de aceea este necesară restituirea, parțială sau integrală, a impozitelor indirecte aferente mărfurilor exportate).

Impozitul pe cifra de afaceri netă se aplică *numai asupra diferenței dintre prețul de vânzare și prețul de cumpărare*, adică numai asupra valorii adăugate de fiecare participant la procesul de producție și circulație al mărfii respective, motiv pentru care se mai numește și **taxă pe valoarea adăugată**.

Taxa pe valoarea adăugată este un **impozit pe cheltuielă** care a fost instituit în anul 1954 în Franța și care, datorită avantajelor sale, a fost rapid adoptat de o serie de state.

Taxa pe valoare adăugată este practică, în prezent în țările membre ale U.E. și în alte țări cum sunt: Japonia, Canada, România, Bulgaria.

Principalele **caracteristici** ale taxei pe valoarea adăugată, din care se pot desprinde o serie de **avantaje**, sunt următoarele:

- este un **impozit indirect**, suportat de către consumatorii finali ai bunurilor și serviciilor;

- este un **impozit general** întrucât se aplică, în principiu, la toate tranzacțiile privind bunurile și serviciile;

- este un **impozit unic cu plata fracționată**, corespunzătoare valorii adăugate în fiecare stadiu;

- este un **impozit neutru** în raport cu numărul stadiilor prin care trece produsul și nu influențează consumatorul în a reduce consumul;

- este un impozit transparent ceea ce permite exercitarea dreptului de deducere și detaxarea investițiilor și exporturilor;

- asigură o mai mare ritmicitate a veniturilor la buget prin accelerarea decontărilor.

Taxa pe valoarea adăugată are însă și o serie de *neajunsuri*, dintre care, cel mai important este *regresivitatea* acesteia, mai ales atunci când se aplică într-o cotă unică.

Taxa pe valoare adăugată **se poate calcula în două variante:**

- prin aplicarea cotei proporționale asupra valorii adăugate în fiecare stadiu pe care îl parcurge marfa de la producător la cumpărător ; este un procedeu mai rar utilizat datorită dificultăților pe care le ridică determinarea valorii adăugate;

- prin aplicarea cotei proporționale asupra prețului de vânzare din stadiul respectiv, obținându-se astfel taxa asupra prețului de vânzare din care se deduce taxa (calculată în același fel), aferentă prețului de vânzare din stadiul anterior. Diferența rezultată este taxa pe valoare adăugată aferentă stadiului respectiv. În practică au fost adoptate diverse forme ale celei de-a doua variante.

Având în vedere faptul că în cursul perioadei de impunere au loc multiple cumpărări și vânzări de bunuri, în practică se procedează astfel: calculul taxei asupra prețului de vânzare se efectuează cu ocazia fiecărei vânzări, quantumul impozitului înscriindu-se distinct în factură. La finele perioadei, se determină TVA colectată, aferentă tuturor vânzărilor, din care se deduce totalul TVA cuprins în facturile de cumpărare din aceeași perioadă, obținându-se impozitul de plată sau de rambursat (după cum diferența este pozitivă sau negativă). Această metodă se aplică în majoritatea țărilor care practică acest impozit, întrucât permite determinarea directă a obligației fiscale și diferențierea cotelor de impunere.

Datorează taxă pe valoarea adăugată toți cei care desfășoară o activitate economică (persoane fizice și juridice) indiferent de locul, scopul sau rezultatele acesteia. Fiind, așadar, un impozit pe consum, nu interesează calitatea persoanei impozabile, ci natura actului, a operației impozabile. Taxa se varsă la buget de către persoana fizică sau juridică care apare în calitate de vânzător, dar se suportă de consumatorii mărfurilor sau serviciilor respective în momentul cumpărării acestora.

Numărul și nivelul **cotelor** taxei pe valoarea adăugată diferă de la o țară la alta. Țările care utilizează mai multe categorii de cote au stabilite, de regulă, o cotă redusă pentru produsele alimentare și de larg consum, o cotă majorată pentru produsele de lux și cele care fac obiectul monopolului de stat și o cotă normală (intermediară) pentru celelalte mărfuri și servicii. În general, produsele care fac obiectul exportului nu sunt supuse taxei pe valoarea adăugată. Prin urmare, o întreprindere care livrează mărfuri la interni și la export va plăti taxa pe valoarea adăugată numai pentru mărfurile livrate beneficiarilor interni.

În **România**, până la mijlocul anului 1993, singurul impozit general pe vânzări practicat a fost *impozitul pe circulația mărfurilor*. Era un impozit pe cifra de afaceri brută, stabilit în cote diferențiate pe produse sau grupe de produse (ultima variantă practică utiliza cinci asemenea cote, cuprinse între 3% și 5%). Întrucât prezenta neajunsurile specifice impozitului pe cifra de afaceri brută, începând cu 1 iulie 1993 a fost înlocuit cu taxa pe valoarea adăugată.

Modelul taxei pe valoarea adăugată introdus în țara noastră este inspirat de cel aplicat în țările membre ale Uniunii Europene.

De la introducerea sa și până în prezent, așezarea acestui impozit a cunoscut numeroase modificări și adaptări în încercarea de a spori productivitatea și echitatea sa și de a face noi pași în direcția armonizării practicii fiscale de la noi cu cea a Uniunii Europene.

În privința **cotelor**, în prezent, *cota standard* a taxei pe valoarea adăugată este de 24% și se aplică asupra operațiunilor impozabile, cu excepția celor scutite de TVA și a celor care sunt supuse cotei reduse a TVA de 9%.

4.3. Monopolurile fiscale

Monopolurile fiscale constituie o altă formă de manifestare a impozitelor indirecte, fiind (ca și accizele) o modalitate de impunere selectivă a consumului, întrucât vizează anumite categorii de mărfuri, de regulă, din cele cu cerere inelastică și nesubstituibile: sarea, alcoolul, tutunul, chibriturile, cărțile de joc etc.

Prin **monopol fiscal** se înțelege dreptul exclusiv al statului de a produce și comercializa, la un anumit preț, anumite produse, fără a fi expus concurenței.

Veniturile realizate de stat de pe urma monopolurilor fiscale sunt formate, *pe de o parte*, din profitul creat în procesul de producție și desfacere a acestor mărfuri, *iar pe de altă parte* din impozitul indirect cuprins în preț, care se încasează de la consumatorii mărfurilor respective.

Monopolurile fiscale, *în funcție de sfera lor de cuprindere*, pot fi:

a. monopoluri fiscale depline, care se instituie de către stat atât asupra producției, cât și asupra comerțului cu ridicata și cu amănuntul a anumitor mărfuri;

b. monopoluri fiscale parțiale, care se instituie fie numai asupra producției și comerțului cu ridicata, fie numai asupra comerțului cu amănuntul.

Monopolurile fiscale se instituie de către stat în principal din **două motive**:

- pentru că în categoria produselor enumerate (tutun, alcool, băuturi alcoolice etc.) se petrec cele mai frecvente fenomene de evaziune și fraudă fiscală, iar prin preluarea de către stat a producerii sau desfacerii acestora se înlătură aceste neajunsuri;

- pentru că activitatea din acest domeniu este producătoare de venituri importante.

Printre țările în care întâlnim monopoluri fiscale putem menționa: Italia (asupra tutunului, chibriturilor și pietrelor de brichetă), Germania, Suedia, Austria (asupra alcoolului și băuturilor alcoolizate), Spania (asupra tutunului și petrolului) etc.

4.4. Alte taxe

Taxele reprezintă o altă formă a impozitelor indirecte, fiind datorate în schimbul unor prestări de servicii pe care le efectuează instituțiile publice, notariale etc. pentru diverse persoane fizice și juridice. De obicei, nivelul lor este superior costului acestor servicii, diferența fiind reprezentată de veritabile elemente de impozit.

După felul și specificul unităților care prestează aceste servicii pe domenii, taxele pot fi:

1. taxe judecătorești care sunt încasate de instanțele jurisdicționale pentru acțiunile și cererile introduse spre judecare, cererile pentru exercitarea căilor de atac împotriva hotărârilor judecătorești sau pentru eliberarea de copii de pe actele aflate în dosarele instanțelor;

2. taxe de notariat, care se percep pentru eliberarea, certificarea, legalizarea sau autentificarea de acte, copii sau traduceri de către notariate;

3. taxe consulare care sunt aplicate la eliberarea de certificate de origine, acordarea de vize de către consulate;

4. taxe de administrație, care se încasează pentru eliberări de permise, autorizații, legitimații de către organele administrației de stat.

După obiectul operațiunii care se efectuează și urmează a fi taxată, taxele pot fi:

1. taxe de timbru care se percep la efectuarea de către instituțiile publice a unor operații cum sunt: autentificarea de acte, eliberarea unor documente (cărți de identitate, pașapoarte, permise de conducere auto ș.a.), legalizări de acte etc. Taxele de timbru poartă această denumire pentru că încasarea lor se face *prin aplicarea de timbre fiscale mobile*;

2. taxe de înregistrare, care se percep la vânzări de imobile, constituirea de societăți și la majorarea capitalului acestora, la fuzionări, dizolvări și partajări de societăți, cedări de fonduri de comerț, de clientelă etc. Perceperea lor se face *în numerar sau prin virament*, ca și în cazul impozitelor.

Cuquantumul taxelor este stabilit în *mod diferențiat*, în raport de natura și complexitatea serviciului prestat, de valoarea bunurilor sau drepturilor ce fac obiectul actului taxabil etc. Ele sunt așezate fie în *sumă fixă*, fie *ad-valorem*, prin aplicarea unor cote procentuale proporționale sau progresive asupra valorii acțiunii sau faptelor supuse taxării, *fie sub formă mixtă*.

În **România**, se întâlnesc numeroase taxe de înregistrare și de timbru, aria lor de cuprindere cunoscând o extindere pe măsura intensificării circulației averilor și a consolidării pieței financiare. Deși aria lor de cuprindere este destul de vastă, totuși contribuția lor la formarea fondurilor financiare publice este destul de redusă.

BIBLIOGRAFIE

Matei, Gh., Drăcea, M., Drăcea, R., Mitu, N. - *Finanțe publice-teorie, grile, aplicații*, ediția a III-a, Editura Sitech, Craiova, 2007, p. 171-179, 188-257, 259- 260

PARTEA II-A: FINANȚE PRIVATE

CAP. 1 COMPONENTELE ȘI REGULILE DE BAZĂ ALE GESTIUNII FINANCIARE A ÎNTREPRINDERII

Ca expresie operațională a finanțelor întreprinderii, gestiunea financiară cuprinde un ansamblu de decizii, operațiuni și modalități de organizare a activității financiare în vederea procurării și utilizării capitalurilor în scopul obținerii, repartizării și utilizării rezultatului final, respectiv profitului.

Gestiunea financiară presupune aplicarea în activitatea întreprinderii a **două criterii de bază**:

- *autonomia funcțională a întreprinderii*, respectiv libertatea în modul de procurare și gestiune a capitalului total;
- *eficiența*, respectiv obținerea maximului de rezultate în urma gospodăririi și utilizării capitalului.

Gestiunea financiară cuprinde trei componente de bază:

- deciziile financiare;
- operațiunile financiare;
- cadrul organizatoric al activității financiare.

Prima componentă a gestiunii financiare o reprezintă deciziile financiare. A gestiona înseamnă, în primul rând, a conduce. Iar conducerea activității financiare se realizează prin intermediul **deciziilor financiare**, definite ca acte conștiente prin care se "hotărăsc anumite măsuri pentru soluționarea unei probleme"⁴ sau care "implică programarea evenimentelor viitoare"⁵. Efectul deciziilor financiare trebuie să satisfacă înainte de toate așteptările ofertanților de fonduri, acționari și creditorii financiare. Aceste așteptări sunt comensurate în termeni de rentabilitate și risc, noțiuni care reprezintă esența logicii deciziilor financiare. Totodată, efectul deciziilor financiare trebuie să răspundă și așteptărilor personalului întreprinderii, care pretinde în schimbul prestației sale o remunerare adecvată și o stimulare în funcție de rezultate.

I. După *orizontul de timp* la care se referă, deciziile financiare pot fi grupate în:

- decizii strategice;
- decizii tactice.

Deciziile financiare strategice vizează un orizont de timp mai îndepărtat și sunt cele care prefigurează cadrul în care urmează să se desfășoare activitatea întreprinderii. Ele urmăresc întărirea poziției întreprinderii pe piață și dezvoltarea întreprinderii. În mod concret, deciziile financiare strategice vizează *volumul investițiilor* care se vor realiza, *creșterea randamentului activelor*, *accelerarea vitezei de rotație* a activelor circulante, *politica de prețuri* a întreprinderii etc.

Deciziile financiare tactice sunt *decizii de corecție*, prin care se urmărește ajustarea influențelor conjuncturale, pentru a se urma strategia fixată. În mod evident, ele sunt adoptate în cursul perioadei, în funcție de condițiile noi care apar în procesul aprovizionării, de producție sau de desfacere.

II. După *natura* lor, deciziile financiare se grupează în:

- decizii de investiții;
- decizii de finanțare.

⁴ Bistriceanu, Gh. și colectiv, *Lexicon de finanțe-credit, contabilitate și informatică financiar-contabilă*, vol.I, EDP, București, 1981, pag. 257

⁵ Giurgiu, A., *Mecanismul financiar al întreprinzătorului*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995, pag.16

Deciziile de investiții sunt decizii de cheltuire a capitalului care conduc la achiziționarea sau construirea unui activ în vederea obținerii de fluxuri de lichidități viitoare. Investițiile cresc valoarea întreprinderii și de aceea deciziile care stau la baza lor sunt decizii strategice. De altfel, sporirea de valoare a întreprinderii denotă că investiția este rentabilă și că rentabilitatea investiției este superioară costului său de finanțare. În urma deciziei de investiții se obțin două componente ale patrimoniului întreprinderii:

- o componentă principală reprezentată de activele immobilizate sub cele trei forme: immobilizări necorporale, corporale și financiare, care vor reprezenta zestrea întreprinderii pe o perioadă relativ lungă de timp;

- o componentă complementară, accesorie, reprezentată de activele circulante (stocuri, creanțe de exploatare, portofoliu de titluri de valoare) necesare realizării ciclurilor operațiilor de exploatare și financiare. Deși sunt caracterizate printr-o rotație rapidă, caracterul lor de permanență la un anumit nivel prezintă importanță în buna funcționare a mecanismului financiar al întreprinderii și imobilizează o parte destul de însemnată din capitalul întreprinderii.

Deciziile de finanțare vizează modul de finanțare a activului întreprinderii, respectiv sursele de procurare a capitalurilor necesare. În fond decizia de finanțare *înglobează trei tipuri majore de decizii*:

- ◆ alegerea structurii de finanțare, respectiv stabilirea raportului între capitalurile împrumutate și cele proprii;

- ◆ politica de dividend, respectiv opțiunea pentru reinvestirea rezultatului sau distribuirea sa;

- ◆ alegerea între finanțarea internă, respectiv autofinanțare și cea externă, din capitaluri provenite de la acționari sau creditorii financiari.

De aceea, deciziile de finanțare sunt tot decizii strategice, deoarece influențează în mod direct valoarea întreprinderii, și, implicit, eficiența activității acesteia.

Între deciziile de investiții și cele de finanțare există o intercondiționare în sensul că opțiunea pentru investiții determină nivelul capitalurilor de finanțare și necesitatea găsirii surselor de acoperire, dar și nivelul surselor de finanțare este hotărâtor în adoptarea deciziei de investiții. O gestiune financiară optimă presupune *o corelare a duratei de exigibilitate a sursei cu durata de existență a activului procurat cu aceasta*, pentru a nu determina goluri de surse.

Cea de-a doua componentă a gestiunii financiare o reprezintă **operațiunile financiare** ca acțiuni concrete prin care se procură și utilizează capitalurile, în vederea obținerii și repartizării rezultatelor finale. Sunt operațiuni financiare: activitățile de întocmire a contractului și statutului de societate prin care se constituie capitalul social; operațiunile de întocmire a prospectelor de emisiune pentru acțiuni și obligațiuni, prin care se sporește capitalul; încheierea contractelor de credite; operațiunile de primire și de vărsăminte de lichidități; stabilirea amortizării activelor immobilizate; dimensionarea necesarului de active circulante și operațiunile de trezorerie menite să asigure solvabilitatea și capacitatea de plată a întreprinderii etc.

Adoptarea deciziilor financiare și efectuarea operațiunilor financiare pentru aplicarea deciziilor se pot realiza numai într-un **cadru organizatoric** adecvat exercitării funcției financiare a întreprinderii, ce reprezintă a treia componentă a gestiunii financiare.

Modul de organizare a activităților financiare a cunoscut și cunoaște forme instituționale diferite, în funcție de mărimea întreprinderii, de complexitatea activității financiare și de perioada de dezvoltare pe care o traversează societatea.

Realizarea unei gestiuni financiare de întreprindere optimă, adică obținerea maximului de rezultate în urma alocării și gospodăririi capitalului și celorlalte categorii de resurse presupune respectarea următoarelor **reguli de bază**:

- 1) selectarea și desfășurarea de activități sau realizarea de produse din gama de fabricație numai dacă prezintă rentabilitate;

- 2) dezvoltarea și diversificarea întreprinderii prin investiții noi, atâta timp cât rentabilitatea sperată pentru acestea este superioară costului capitalului utilizat pentru finanțare; se are în vedere că randamentul marginal al investițiilor înregistrează tendință de scădere, iar

costul capitalului crește pe măsura sporirii nevoii de resurse pentru finanțarea unor investiții însemnate (costul capitalurilor proprii prin pretinderea de către acționari a unei rentabilități ce înglobează o cotă de risc în creștere pe măsura investirii, iar costul capitalului împrumutat datorită cererii de capital în creștere);

3) scadența sursei de finanțare să fie superioară sau cel puțin egală cu durata de existență a activului creat pe seama acesteia; în acest fel, se asigură solvabilitatea și lichiditatea întreprinderii, evitându-se falimentul;

4) întreprinderea să urmărească creșterea gradului de îndatorare atâta timp cât rentabilitatea capitalului investit sau rentabilitatea economică este mai mare decât rata costului capitalului împrumutat, întrucât sporește averea acționarilor (*efectul de levier financiar al îndatorării*).

CAP. 2 CAPITALUL ÎNTRINDERII

2.1. Structura capitalului întreprinderii

Una din laturile gestiunii financiare este procurarea și utilizarea capitalului întreprinderii în vederea realizării obiectului de activitate și a obținerii de rezultate finale favorabile. Capitalul întreprinderii se constituie din diverse surse și se utilizează conform unei raționalități proprii, aspecte care influențează eficiența generală și, deci, diferențierea întreprinderilor cu același profil de activitate și cu un nivel asemănător al capitalului avansat în circuitul economic. De aceea, structura financiară, costul mediu al capitalului utilizat și modul de gospodărire în funcționarea mecanismului financiar al întreprinderii, prezintă o importanță deosebită pentru aceasta.

Capitalul întreprinderii, după natura lui se împarte în:

- capital real;
- capital fictiv (financiar).

Capitalul real este cel care își găsește reflectarea în bilanțul întreprinderii, materializat după sursele de proveniență în pasiv sau după modalitățile de folosință, în activ;

Capitalul fictiv sau financiar care este determinat de capitalul real ca urmare a modului de circulație al instrumentelor prin care se constituie (acțiuni, obligațiuni) sau instrumentelor prin care este utilizat (titluri de credit sau efecte comerciale: cambii, bilete la ordin, cec-uri, etc.).

Schematic, capitalul real al întreprinderii este reflectat în bilanț ca în figura nr. 2.1.

După modalitățile de folosință		După sursele de constituire			
I. Active imobilizate	Imobilizări necorporale	1.1. Capital social	I. Capital propriu	II. Capital permanent	III. Capital total
	Imobilizări corporale				
	Imobilizări financiare	1.2. Prime de capital, rezerve din reevaluare, rezerve, rezultatul reportat, rezultatul exercițiului, fonduri proprii			
II. Active circulante	Stocuri	2.1. Credite și datorii pe termen mediu și lung (Datorii de plătit într-o perioadă de peste un an)			
	Creanțe				
	Investiții pe termen scurt	3.1. Credite și datorii pe termen scurt (Datorii de plătit până la un an)			
	Casa și conturi la bănci				

Fig. 2.1. Structura bilanțieră a capitalului întreprinderii

I. Capitalul total, după sursele de constituire, prezintă următoarea structură :

a) Capitalul social constituit la înființarea întreprinderii și sporit pe parcurs, reflectat într-un anumit număr de acțiuni, reprezintă, în general, partea preponderentă din capitalul întreprinderii. Capitalul social poate fi subscris prin aportul în bani și în natură al asociaților sau acționarilor și rămâne în permanență proprietatea acestora.

Capitalul social are o dublă semnificație atât contabilă cât și juridică. Din punct de vedere *juridic* capitalul social reprezintă gajul general al creditorilor firmei, iar din punct de vedere *contabil* acesta este evidențiat în pasivul bilanțului fiind sursa de capital cu exigibilitatea cea mai îndepărtată, practic nedefinită, până la lichidarea întreprinderii, caz în care acționarii sunt "îndestulați după ceilalți creditori"⁶;

b) Prime de capital, rezerve din reevaluare, rezerve, rezultate reportate, rezultatele exercițiului⁷, constituie o componentă complexă a capitalului întreprinderii care cuprinde mai multe elemente: prime de capital; rezerve asimilate capitalurilor; rezultatul reportat.

Aceste elemente, indiferent de destinația lor, atâta timp cât nu a apărut nevoia pentru care s-au constituit, se folosesc pentru finanțarea activelor întreprinderii.

Primele de capital (de emisiune, de fuziune, de aport, de conversie) reprezintă respectiv, excedentul dintre prețul de emisiune al acțiunilor noi și valoarea nominală a acțiunilor sau a părților sociale; diferența între valoarea aportului rezultat din fuziune și valoarea cu care a crescut capitalul social al societății absorbante; diferența între valoarea aportului și valoarea nominală a capitalului social cu care au fost remunerate aceste aporturi; excedentul între valoarea nominală a obligațiunilor convertibile în acțiuni și valoarea acțiunilor emise. Primele de capital pot fi încorporate în capitalul social sau transferate la rezerve.

Rezervele sunt împărțite în două grupe:

1. rezerve din reevaluare, cu caracter nedistribuibil, reflectă plusul sau minusul rezultat din reevaluarea imobilizărilor corporale;

2. rezerve create în întreprindere care pot fi:

- *rezerve legale sau fondul de rezervă* care se constituie prin prelevarea în fiecare an din profitul brut a unei cote de 5% până când acesta atinge 20% din capitalul social. În mod normal, fondul de rezervă nu are o destinație specificată, dar el poate fi utilizat pentru acoperirea unor pierderi pentru care nu s-au constituit alte rezerve, cu obligația reîntregirii lui. În fondul de rezervă pot fi încorporate chiar și peste limita legală, diferențele din vânzarea acțiunilor la un curs mai mare decât valoarea nominală după acoperirea cheltuielilor cu emisiunea;

- *rezervele statutare sau contractuale* se constituie anual din profitul net al entității, conform prevederilor din actul constitutiv al acesteia. Ele sunt folosite pentru acoperirea pierderilor sau pentru majorarea capitalului social;

- *alte rezerve* care nu sunt prevăzute de lege sau de statut și se pot constitui de către firme facultativ, pe seama profitului net pentru acoperirea pierderilor contabile sau în alte scopuri, potrivit hotărârii adunării generale a acționarilor sau asociaților, cu respectarea prevederilor legale.

Un alt element al acestei componente îl reprezintă *rezultatul reportat*, adică profitul nerepartizat la sfârșitul anului, a cărui repartizare a fost amânată de adunarea generală a acționarilor.

Prin însumarea capitalului social cu grupa primelor de capital, rezervelor, rezultatelor, fondurilor proprii, se constituie *capitalurile proprii ale întreprinderii*.

c) Creditele și datoriile pe termen mediu și lung (pe o perioadă mai mare de un an) sunt angajate de întreprindere pentru completarea nevoii globale de finanțare sub forma:

- creditelor bancare pe termen lung și mediu;
- împrumuturilor din emisiuni de obligațiuni și prime de rambursare a acestora;

⁶ Pățulea, V., *Patrimoniul societăților comerciale. Răspunderea juridică*, Ed. Continent XXI, București, 1995, pg.17

⁷ OMFP nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Directivele Europene

- sumelor datorate entităților afiliate și entităților de care compania este legată prin interese de participare;
- altor împrumuturi și datorii asimilate, precum și dobânzile aferente acestora.

Recurgerea la credite pe termen mediu și lung se face în special pentru finanțarea nevoilor permanente de resurse ale întreprinderii.

Fiind la dispoziția întreprinderii un timp mai îndelungat, creditele și datoriile pe termen mediu și lung împreună cu capitalurile proprii formează **capitalurile permanente ale întreprinderii**.

Capitalurile permanente sunt utilizate pentru finanțarea activelor imobilizate și a unei părți din activele circulante. Structura capitalului permanent oferă informații despre politica de îndatorare a firmei și a măsurii în care aceasta se fundamentează pe criteriile de eficiență.

d) Creditele și datoriile pe termen scurt (pe o perioadă mai mică de un an), numite și datorii curente, reprezintă o componentă dinamică a capitalului total al întreprinderii, determinată de nevoi temporare de finanțare, solicitate de ciclul operațiunilor de exploatare sau financiară, sau ca urmare a politicii de credit comercial acordat clienților.

Ele se reflectă, în special, în credite bancare pe termen scurt, datorii față de furnizori, datorii față de bugete (fiscale și privind asigurările sociale), datorii față de salariați.

Creditele pe termen mediu și lung împreună cu creditele și datoriile pe termen scurt formează **capitalurile împrumutate** ale întreprinderii.

Capitalurile proprii împreună cu cele împrumutate formează **capitalul total** al întreprinderii.

Stabilirea unei *structuri de finanțare* optime, adică a unui raport corespunzător între capitalurile împrumutate și cele proprii, reprezintă o problemă de gestiune financiară cu implicații directe în mărirea eficienței și a controlului întreprinderii.

II. După modul de folosință, adică după durata de imobilizare a capitalurilor constituite din diverse surse, capitalul total al întreprinderii se materializează în două mari categorii de active:

- active imobilizate;
- active circulante.

A. Activele imobilizate reprezintă plasamente de capital pe termen îndelungat, mai mare de un an. Ele mai sunt cunoscute și sub denumirea de *utilizări durabile*, corespunzând, în general, resurselor stabile, adică capitalurilor permanente ale întreprinderii. "Activele imobilizate sunt active generatoare de beneficii economice viitoare și deținute pe o perioadă mai mare de un an. Activele imobilizate cuprind acele active destinate utilizării pe o bază continuă, pe o perioadă mai mare de un an, în scopul desfășurării activităților entității"⁸.

Activele imobilizate se concretizează în imobilizări necorporale, corporale și financiare.

Imobilizările necorporale sunt active identificabile nemonetare, fără suport material care sunt deținute pentru utilizare în procesul de producție, pentru a fi închiriate terților sau pentru scopuri administrative. În cadrul imobilizărilor necorporale se cuprind: cheltuielile de constituire (cheltuielile ocazionate de înființarea sau dezvoltarea unei entități); cheltuielile de dezvoltare; concesiunile, brevetele, licențele, mărcile comerciale, drepturile și activele similare, dacă au fost achiziționate cu titlu oneros; fondul comercial, în măsura în care a fost achiziționat cu titlu oneros; avansurile acordate furnizorilor de imobilizări necorporale; alte imobilizări necorporale (programele informatice create de entitate sau achiziționate de la terți, plusuri de inventar constatate la programe informatice și alte imobilizări necorporale); imobilizările necorporale în curs de execuție.

Imobilizările corporale sunt active care sunt deținute de o entitate pentru a fi utilizate în producția de bunuri sau prestarea de servicii, pentru a fi închiriate terților sau pentru a fi folosite în scopuri administrative și sunt utilizate pe parcursul unei perioade mai mari de un an.

---

⁸ OMFP nr.3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Directivele Europene

Imobilizările corporale cuprind: terenuri și construcții; instalații tehnice și mașini; alte instalații, utilaje și mobilier; avansuri și imobilizări financiare în curs de execuție.

Imobilizările financiare cuprind: acțiunile deținute la entitățile afiliate; împrumuturile acordate entităților afiliate; interesele de participare (drepturile în capitalul altor entități atunci când depășesc 20%, reprezentate sau nu prin titluri, care prin crearea unei legături durabile cu aceste entități sunt destinate să contribuie la activitățile entității; împrumuturile acordate entităților de care compania este legată în virtutea intereselor de participare; alte investiții deținute ca imobilizări (titluri de valoare deținute pe o perioadă îndelungată în capitalul altor entități, diferite de entitățile afiliate și societățile asociate); alte împrumuturi (împrumuturi acordate pe termen lung altor entități, garanțiile, depozitele și cauțiunile depuse de entitate la terți).

Fiind plasamente pe termen îndelungat, activele imobilizate participă la mai multe cicluri de exploatare și își transferă, în mod treptat, pe durata lor de funcționare, o parte din valoarea lor asupra utilităților create în întreprindere (produse, servicii, lucrări) prin procesul de amortizare. În activele imobilizate sunt cuprinse însă și elemente care nu se supun procesului de amortizare, datorită faptului că prin natura lor nu se uzează, adică nu-și pierd valoarea de întrebuințare (terenurile, imobilizările financiare).

B. Activele circulante reprezintă plasamente de capital pe termen scurt, mai mic de un an, în elemente necesare desfășurării neîntrerupte a procesului de fabricație sau comercializare al întreprinderii.

Durata plasamentului se limitează la un ciclu economic, capitalurile avansate fiind recuperate prin vânzarea și încasarea producției și reintroduse într-un nou ciclu economic.

În cadrul activelor circulante se disting următoarele subgrupe în funcție de gradul de lichiditate, respectiv rapiditatea cu care se transformă în disponibilități bănești:

a) *Stocurile de active circulante* cuprind: materii prime, materiale consumabile și materiale de natura obiectelor de inventar; producția în curs de execuție; semifabricate; produse finite și mărfuri; avansuri pentru cumpărări de stocuri. Diversele categorii de stocuri au o durată de imobilizare determinată de specificul proceselor de aprovizionare, producție, desfacere;

b) *Creanțele* cuprind: creanțele comerciale; sumele de încasat de la entitățile afiliate; alte creanțe; capitalul subscris și nevărsat. Toate aceste elemente sunt rapid transformabile în monedă;

c) *Investițiile pe termen scurt* cuprind: acțiunile deținute la alte entități, obligațiunile emise și răscumpărate, obligațiunile achiziționate, toate în vederea realizării unui profit într-un interval scurt de timp, depozitele bancare pe termen scurt; investițiile pe termen scurt sunt de asemenea, rapid transformabile în monedă;

d) *Casa și conturile la bănci* care prezintă chiar forma lichidă a activelor circulante. În urma încasărilor realizate din vânzarea producției, din activități financiare sau extraordinare și a onorării obligațiilor față de furnizori, creditori, bugete, salariați, întreprinderea trebuie să dețină un minim de disponibilități bănești, minim de trezorerie, în orice moment, pentru a face față plăților urgente și neprevăzute sau a interveni la bursele de valori și mărfuri în vederea realizării unor plasamente rentabile.

Prezentarea structurii bilanțiere a capitalului total, după sursele de proveniență și după modul de utilizare are la bază următoarele criterii:

- exigibilitatea elementelor de pasiv;
- lichiditatea elementelor de activ.

Potrivit *criteriului exigibilității*, al scadențelor, capitalul total este evidențiat începând cu elementul cel mai greu exigibil, cu durata de scadență cea mai îndepărtată, capitalul social și rezervele legale, apoi creditele și datoriile pe termen mediu și lung cu o scadență relativ îndepărtată și continuă, cu creditele și datoriile pe termen scurt care au o scadență relativ apropiată.

Potrivit *criteriului lichidității*, în activ, plasamentele încep cu elementele cu o durată de folosință relativ mare și lichiditate scăzută (activele imobilizate), se continuă cu stocurile de

active circulante cu durată de imobilizare relativ redusă și lichiditate relativ mare, apoi cu valorile realizabile în termen scurt cu lichiditate crescută (creanțe, investiții pe termen scurt) și se încheie cu disponibilitățile bănești ca formă concretă de manifestare a lichidității.

Având în vedere una din regulile de bază ale gestiunii financiare, și anume necesitatea ca durata de exigibilitate a resurselor să fie mai mare sau cel puțin egală cu durata de existență a activelor procurate din aceste surse, este evident ca activele durabile să fie acoperite cu resurse stabile; adică din capitalurile permanente se finanțează mai întâi activele imobilizate. Dar și o parte a activelor circulante, deși au o existență mult mai scurtă în întreprindere datorită rotației accelerate în cadrul succesiunii ciclurilor economice, capătă un caracter de permanență datorită asigurării continuității activității productive sau comerciale a întreprinderii. Este vorba de un nivel determinat al stocurilor de materii prime, producție neterminată, produse finite, mărfuri, al creanțelor față de clienți sau chiar al unor decontări cu bugetul de stat de recuperat (T.V.A. deductibilă) care se găsește cel puțin la un nivel minim pe toată durata anului în întreprindere. Este normal ca și această parte a activității întreprinderii să fie finanțată din capitaluri permanente.

*Diferența de capitaluri permanente rămase după acoperirea activelor imobilizate, destinată finanțării activelor circulante cu caracter de permanență, este cunoscută în literatura economică sub denumirea de **fond de rulment net**.*

Fondul de rulment net se determină astfel:

$$FRN = C_p - AIn$$

în care:

FRN - fond de rulment net;

C_p - capitaluri permanente (capitaluri proprii C_{pr} + credite pe termen mediu și lung C_{tml});

AIn - active imobilizate nete (la valoarea contabilă netă, rămasă după deducerea amortizării).

Acest mod de calcul subliniază influența structurii de finanțare asupra constituirii fondului de rulment net.

Având în vedere egalitatea bilanțieră, fondul de rulment net se poate determina și astfel:

$$FRN = AC - Dts$$

în care:

AC - active circulante;

Dts - credite și datorii pe termen scurt.

Deși nu este evidențiat în mod distinct în bilanț, fondul de rulment net are o existență certă. Fondul de rulment net nu este un capital distinct ci o modalitate de folosire a capitalurilor permanente. Totodată, fondul de rulment net reprezintă un instrument sugestiv al analizei financiare care prin comparare cu nevoia de active circulante oferă indicii asupra echilibrului financiar al întreprinderii.

2.2. Modalități de formare și sporire a capitalului

Decizia de finanțare, care stă la baza formării capitalului întreprinderii, poate fi realizată prin două modalități: finanțare internă și finanțare externă.

Dacă se are în vedere structura capitalului respectiv, capitaluri proprii și împrumutate, există două căi de constituire a capitalului:

- ◆ crearea capitalurilor proprii;
- ◆ îndatorarea.

A. Crearea capitalurilor proprii

Prima și cea mai importantă componentă a capitalurilor proprii o reprezintă *capitalul social*.

Capitalul social este condiția fundamentală a înființării unei întreprinderi, această noțiune fiind "inseparabilă de cuvântul societate"⁹. Capitalul social poate fi scris prin aport în numerar și aport în natură al acționarilor sau asociaților și rămâne permanent în proprietatea acestora. În consecință, aceștia nu-și vor recupera fondurile investite decât după lichidarea societății comerciale, din partea rămasă după onorarea creditorilor. Recuperarea capitalurilor investite înainte de lichidarea societății se face prin vânzarea părților sociale sau acțiunilor sale altor persoane.

Modul de constituire, dar, mai ales, **modul de circulație** al capitalului social sunt diferite în funcție de forma juridică a societăților comerciale.

Aporturile în numerar sunt obligatorii la constituirea oricărei forme de societate. Aporturile în natură sunt admise la toate formele de societate, trebuie să fie evaluabile din punct de vedere economic și sunt vărsate prin transferarea drepturilor corespunzătoare și prin predarea efectivă către societate a bunurilor aflate în stare de utilizare. Aporturile în creanțe au regimul juridic al aporturilor în natură, nefiind admise la societățile pe acțiuni care se constituie prin subscripție publică și nici la societățile în comandită pe acțiuni și societățile cu răspundere limitată.

Organizarea firmelor sub forma societăților pe acțiuni face ca emisiunea acestor titluri să fie principala modalitate de formare a capitalului social.

Acțiunile sunt titluri de valoare care atestă dreptul de proprietate al deținătorilor asupra unei părți din capitalul social și care dau dreptul la încasarea anuală a unui dividend în funcție de mărimea profitului net realizat de firmă și de proporția de distribuire hotărâtă de Adunarea Generală a Acționarilor.

Acțiunile sunt evaluate la valoarea nominală la momentul primei emisiuni, această valoare fiind înscrisă și pe titlu. Valoarea nominală a unei acțiuni nu poate fi mai mică de 0,1 lei. După momentul emisiunii, acțiunile vor fi caracterizate printr-un preț de tranzacționare, care în cazul firmelor cotate, reprezintă *cursul bursier*. În majoritatea cazurilor, cursul bursier este diferit de valoarea nominală, fiind stabilit în funcție de cererea și oferta de acțiuni pe piață.

Produsul dintre numărul de acțiuni emise de firmă și valoarea lor nominală reprezintă *capitalul social* al firmei:

$$C_s = N_a \times V_n$$

în care:

C_s - capitalul social;

N_a - numărul acțiunilor emise

V_n - valoarea nominală a unei acțiuni.

A doua componentă a capitalurilor proprii, rezerve, rezultate, fonduri proprii se constituie pe seama profitului înainte sau după impozitare, conform procedurii prezentate în paragraful anterior.

Creșterea capitalurilor proprii ca urmare a tendinței de dezvoltare a întreprinderii se realizează prin:

I - sporirea capitalului social;

II - autofinanțare.

I. Sporirea capitalului social

Capitalul social prevăzut la înființarea firmei poate fi modificat, ulterior, în funcție de necesitățile și politica de finanțare a acesteia.

Astfel, capitalul social poate fi majorat pe parcursul desfășurării activității prin mai multe procedee¹⁰:

a) emisiunea de noi acțiuni;

b) încorporarea de rezerve sau profituri nerepartizate;

⁹ Depallens G., *Gestion financière de l'entreprise*, Ed. Sirey, Paris, 1988, pag. 567

¹⁰ Sichigea N., Giurcă-Vasilescu L., *Gestiunea financiară a întreprinderii*, Ed. Universitaria, Craiova, 2009, pag.45

- c) conversia datoriilor;
- d) plata dividendelor în acțiuni
- e) absorbția totală sau parțială a altei firme.

a) **Emisiunea de noi acțiuni** este o modalitate puțin agreată de acționarii existenți deoarece prin apariția unor noi acționari, ei pot pierde controlul asupra societății. De aceea, emisiunea de noi acțiuni este o soluție acceptată de adunarea generală a acționarilor atunci când nu există alte posibilități de finanțare.

Conform legislației din România, emisiunea de noi acțiuni se poate face numai la un preț mai mare sau egal cu valoarea nominală. După emisiune, se va forma un *curs bursier nou* al acțiunilor care se determină astfel:

$$C_{bn} = \frac{N_a \times C_{ba} + n \times P_e}{N_a + n}$$

în care:

- C_{bn} - cursul bursier după emisiunea de noi acțiuni;
- N_a - numărul de acțiuni aflate în circulație înainte de emisiune;
- C_{ba} - cursul bursier al acțiunilor înregistrat anterior emisiunii de noi acțiuni;
- n - numărul de acțiuni nou emise;
- P_e - prețul de emisiune al noilor acțiuni.

Acțiunile nou emise se oferă, în primul rând, spre subscriere acționarilor existenți, proporțional cu numărul acțiunilor pe care le dețin și cu obligația ca aceștia să-și exercite dreptul preferențial de subscriere într-un interval de timp stabilit de AGA. După expirarea acestui termen, dacă acționarii existenți nu au optat, acțiunile vor putea fi subscrise public.

Dreptul de subscriere constituie un mijloc de protecție a intereselor vechilor acționari, deoarece exercitarea sa asigură evitarea reducerii beneficiilor obținute de aceștia ca rezultat al creșterii numărului de acțiuni. De asemenea, prin exercitarea dreptului de preferință, vechii acționari își mențin cota de capital investită în firmă și, ca rezultat, puterea de control asupra activității acesteia.

Dreptul de subscriere (ds) reprezintă de fapt, pierderea de valoare a acțiunii vechi cu care va fi recompensat deținătorul acesteia pentru a nu fi afectat de majorarea capitalului și se determină astfel:

$$ds = C_{ba} - C_{bn} = \frac{(C_{ba} - P_e) \times n}{N_a + n}$$

Vechii acționari au dreptul preferențial de a achiziționa noi acțiuni emise de firmă, la prețul de emisiune, dacă dețin un număr de drepturi de subscriere (N_{ds}), determinat ca raport între numărul de acțiuni vechi (N_a) și cel de acțiuni noi (n), astfel:

$$N_{ds} = \frac{N_a}{n}$$

În funcție de modul diferit de subscriere al acțiunilor prin aport în numerar sau în natură, se vor produce influențe financiare diferite în activitatea întreprinderii:

- dacă subscrierea acțiunilor s-a făcut prin *aport în numerar*, se realizează o îmbunătățire a structurii financiare în sensul creșterii capitalurilor proprii în defavoarea celor împrumutate. Prin urmare, are loc o creștere a capitalului permanent și a fondului de rulment net și o îmbunătățire a lichidității întreprinderii;

- dacă sporirea capitalului social se face prin *aport în natură*, într-o primă fază, echilibrul financiar rămâne neschimbat deoarece cresc, în același timp, atât capitalul social cât și activele imobilizate. Dar creșterea capacității de producție sau comercializare prin încorporarea noilor imobilizări corporale conduce la creșterea necesarului de active circulante, a necesarului de fond de rulment, ceea ce necesită și asigurarea surselor (fie emisiunea de alte acțiuni în numerar, fie credite pe termen scurt).

b) **Încorporarea de rezerve sau profituri nerepartizate** este o modalitate de sporire a capitalului social care nu afectează structura financiară, ci numai structura capitalurilor proprii,

prin creșterea capitalului social și reducerea cu aceeași sumă a rezervelor, rezultatelor și fondurilor proprii. Nu pot fi încorporate în capitalul social rezervele legale, beneficiile sau primele de emisiune.

Sporirea capitalului social prin încorporarea rezervelor și rezultatelor se poate realiza în două feluri¹¹:

- ◆ prin creșterea valorii nominale a acțiunilor existente;
- ◆ prin creșterea numărului de acțiuni care se distribuie gratuit acționarilor existenți.

Fiecare din aceste modalități produc influențe financiare diferite, astfel:

- creșterea valorii nominale a acțiunilor existente nu va modifica numărul acțiunilor întreprinderii. Deci, pe piața financiară prețul acțiunilor rămâne același, modificându-se numai rata dividendului pe acțiune, nu și dividendul ca atare;

- creșterea numărului de acțiuni poate conduce la scăderea cursului acțiunilor, care se poate determina astfel:

$$C_{bn} = \frac{N_a \times C_{ba}}{N_a + n}$$

în care:

C_{bn} - cursul bursier după emisiunea de noi acțiuni;

C_{ba} - cursul bursier al acțiunilor înregistrat anterior emisiunii de noi acțiuni;

N_a - numărul de acțiuni aflate în circulație înainte de emisiune;

n - numărul de acțiuni nou emise.

În cazul emisiunii de noi acțiuni, vechii acționari beneficiază de anumit număr de *drepturi de atribuire* (da), a căror valoare se determină astfel:

$$da = C_{ba} - C_{bn} = \frac{C_{ba} \times n}{N_a + n}$$

Numărul drepturilor de atribuire se determină prin raportarea numărului de acțiuni vechi (N_a) la numărul acțiunilor noi (n), astfel:

$$N_{da} = \frac{N_a}{n}$$

c) Conversia datoriilor întreprinderii, presupune creșterea capitalului social prin încorporarea datoriilor, compensarea unor creanțe lichide și exigibile asupra societății cu acțiuni ale acesteia.

Creșterea capitalului social prin încorporarea datoriilor se face numai cu acceptul furnizorilor și creditorilor întreprinderii, prin renunțarea acționarilor existenți la dreptul lor preferențial de subscriere. Această transformare a datoriilor pe termen scurt în capital are ca efect creșterea fondului de rulment prin creșterea capitalului social, creștere care este asimilată unei emisiuni de acțiuni în numerar dacă este vorba de creanțe lichide, datorii față de creditorii și creșterii aportului în natură la capitalul social dacă este vorba de creanțe în natură, față de furnizori. Această operație prezintă avantaje atât pentru societate, care evită în acest mod efectele unei datorii ce implică eforturi financiare, cât și pentru creditorii care devin acționari, cu toate drepturile ce le conferă această calitate. Totodată prin îmbunătățirea raportului între capitaluri proprii și capitaluri împrumutate se creează o premisă pentru o îndatorare viitoare.

Forma consacrată de transformare a datoriilor în capital social o reprezintă *conversia obligațiunilor convertibile în acțiuni*, pe baza unei proporții de conversie stabilită în momentul emiterii acestui gen de obligațiuni. De fapt, creșterea de capital prin conversia datoriilor este specifică firmelor mari, care au dreptul de a emite obligațiuni.

d) Plata dividendelor în acțiuni este asimilată, din punct de vedere juridic, unei sporiri a capitalului social în numerar.¹² Această modalitate are ca efect diminuarea datoriilor pe termen

¹¹ Sichigea N., *Gestiunea financiară a întreprinderii*, Ed. Universitaria, Craiova, 2003, pag.47

¹² Berceanu D., Berceanu O., Sichigea D., *Finanțarea firmei*, Ed. Didactică și Pedagogică RA, București, 2006, pg.27

scurt și creșterea capitalului social și implicit a capitalului propriu cu efect asupra lichidității și echilibrului financiar al întreprinderii.

e) **Absorbția totală sau parțială a altei societăți comerciale** care are ca efect cumulara părții de capital social al societății absorbite. Prin urmare, vor crește capitalurile proprii și permanente, concomitent cu creșterea activelor imobilizate, fapt ce va conduce la menținerea echilibrului financiar, sau chiar se va îmbunătăți structura financiară și lichiditatea firmei, dacă societatea absorbită dispunea de o trezorerie pozitivă.

II. Autofinanțarea determină creșterea capitalurilor proprii prin reținerea în totalitate sau în parte a sumei cuvenită ca remunerație anuală a acționarilor pentru acoperirea nevoilor de finanțare ale întreprinderii și a sumei corespunzătoare participării activelor imobilizate la crearea noilor utilități sub forma amortizării. Deci, autofinanțarea corespunde, în principal cotei din profitul net capitalizat în întreprindere și amortizării activelor imobilizate. Nivelul autofinanțării este determinat direct de politica de dividende pentru că rata capitalizării profitului este determinată de rata de distribuire a dividendelor și de mărimea amortizării activelor imobilizate.

B. Îndatorarea

Capitalurile proprii constituite sunt, adeseori, insuficiente pentru acoperirea nevoii globale de finanțare a întreprinderii și atunci aceasta este nevoită să apeleze la alte mijloace: emisiunea de obligațiuni, credite bancare pe termen lung sau scurt, credite furnizori și alte datorii din exploatare. Capitalurile obținute din aceste surse formează îndatorarea, care în funcție de factorul timp, ar putea fi clasificată în:

I. îndatorare pe termen mediu și lung;

II. îndatorare pe termen scurt.

I. Îndatorarea pe termen mediu și lung

Îndatorarea pe termen mediu și lung are ca scop asigurarea firmei cu capitaluri permanente, fapt ce îi conferă posibilitatea adoptării unei strategii de dezvoltare și funcționare într-un interval de timp relativ îndelungat.

Îndatorarea pe termen mediu și lung se realizează prin următoarele instrumente: creditul bancar pe termen mediu și lung; creditul obligatar; leasingul.

I. Creditul bancar pe termen mediu și lung se acordă, de regulă, de către băncile comerciale pentru un interval de timp cuprins între 1 și 25 de ani.

Având în vedere riscurile pe care și le asumă băncile prin acordarea creditelor, condițiile de eligibilitate ale firmelor care vor obține o astfel de finanțare sunt stricte și se bazează pe o documentație tehnico-economică bine fundamentată și pe existența unor garanții temeinice.

Documentația tehnico-economică solicitată de bănci pentru acordarea unui credit cuprinde următoarele elemente: cererea de credit; documente juridice de constituire a societății (certificatul de înregistrare; contractul de societate, statutul societății, etc); documente financiare: situații financiare (bilanț, cont de profit și pierdere, situația fluxurilor de trezorerie) pentru ultimii 2-3 ani; balanțele de verificare pe ultimele 3 luni, situația patrimoniului și rezultatele financiare pentru trimestrul următor; bugetele de venituri și cheltuieli și cele de investiții pentru anul în curs și pentru perioada viitoare; plan de afaceri (autorizații și avize necesare funcționării, cereri de produse și servicii de la principalii clienți; oferte de la furnizori pentru achiziționarea de echipamente, materii prime etc.)

Modalitatea de garantare a creditelor contractate de către firme diferă în funcție de tipul de credit. În general, tipurile de garanții acceptate de bancă sunt următoarele: *ipoteca* asupra unor bunuri imobile prin definiție (clădiri, construcții, terenuri, etc.) sau bunuri imobile prin destinație (instalații fixate în spațiu, furnale, forje, cuptoare, etc.); *gajul* asupra unor bunuri mobile fără deposedare (mașini, utilaje) aflate în proprietatea împrumutatului, valorificabile pe piață sau cu deposedare (acțiuni, obligațiuni, metale prețioase); *cesiunea de creanță* privind

drepturi de încasat rezultate din contracte ferme de livrare a produselor către parteneri cu bonitate recunoscută de bancă; *cesiunea drepturilor de despăgubire* din asigurările care constituie o garanție suplimentară a băncii pentru bunurile ipotecate sau gajate; *garanții personale*: scrisoare de garanție bancară, avalizarea titlurilor de credit, garanții emise de fonduri de garantare, cauțiunea, garanții emise de statul român etc.

Pe baza informațiilor obținute de la firma care solicită creditul, banca va analiza indicatorii financiari cât și pe cei nefinanciari cărora le atribuie ponderi în funcție de importanța fiecăruia la măsurarea bonității firmei determinând rating-ul de credit, prin care se va evalua capacitatea firmei de a rambursa creditul solicitat.

Oferta creditelor pe termen mediu și lung este variată, cele mai utilizate forme fiind creditele ipotecare, creditele pentru investiții, creditele pentru operațiunile de leasing, creditele în valută pe termen mediu și lung etc. Tendințele actuale sunt de a personaliza aceste instrumente pentru a răspunde mai bine nevoilor specifice de finanțare ale firmelor care le solicită.

II. Creditul obligatar se obține prin emisiunea de obligațiuni care sunt titluri de valoare care exprimă, pe de o parte, creanța deținătorilor lor asupra activelor emitentului, iar, pe de altă parte, angajamentul emitentului de a plăti o remunerație (dobândă) și de a rambursa împrumutul.

Comparativ cu emisiunea de acțiuni, emisiunea de obligațiuni prezintă avantaje dar și unele dezavantaje.

Din punctul de vedere al societății emitente, împrumutul obligatar nu afectează structura acționarilor și nici nu conferă deținătorului lor nici un drept în luarea deciziilor.

Din punctul de vedere al deținătorilor, obligațiunile asigură dobânzi constante, plătite de către firma emitentă pe toată durata creditului obligatar, indiferent de situația sa financiară - spre deosebire de dividendele asigurate de acțiuni, care depind direct proporțional de câștigurile emitentului.

În cazul lichidării firmei emitente, obligatarii nu sunt afectați în aceeași măsură ca și acționarii, având dreptul la rambursarea împrumutului la valoarea nominală. Acționarii primesc doar diferența rămasă după plata tuturor creanțelor prevăzute de lege pentru a fi onorate.

Emisiunea de obligațiuni este hotărâtă de adunarea extraordinară a acționarilor și nu de conducerea firmei, ca o măsură suplimentară de protecție a subscriitorilor de obligațiuni contra societăților comerciale care nu oferă toate garanțiile necesare rambursării împrumutului. Tot în avantajul obligatarilor este și procedura de garantare a obligațiunilor cu anumite active.

În România, pentru a avea acces pe piața obligatară, o firmă trebuie să fie societate pe acțiuni, să fi desfășurat activitate reflectată în bilanțul aprobat de acționari un număr minim de ani (2-3 ani) iar valoarea obligațiunilor subscrise trebuie să fie integral vărsate.

Emisiunea de obligațiuni prin ofertă publică se face pe bază de prospect de emisiune care va cuprinde informații privind denumirea, obiectul de activitate, sediul și durata societății; capitalul social și rezervele; situația patrimoniului social după ultimul bilanț contabil aprobat; categoriile de acțiuni emise de societate; suma totală a obligațiunilor ce urmează să fie emise și a celor care au mai fost emise, modul de rambursare, valoarea nominală a obligațiunilor, dobânda lor, tipul obligațiunilor (nominative sau la purtător, convertibile etc.).

Obligațiunile pot fi emise în formă materială, pe suport hârtie, sau în formă dematerializată, prin înscriere în cont. Obligațiunile din aceeași emisiune trebuie să fie de o valoare egală și acorda posesorilor lor drepturi egale. Valoarea nominală a unei obligațiuni nu poate fi mai mică de 2,5 lei¹³ iar valoarea nominală a obligațiunilor convertibile în acțiuni va trebui să fie egală cu cea a acțiunilor. Obligațiunile convertibile pot fi preschimbate în acțiuni ale societății emitente, în condițiile stabilite în prospectul de ofertă publică.

Modalitatea clasică de remunerare este plata periodică a unui cupon (dobânda) dar și primele de emisiune sau de rambursare pe care emitentul le poate acorda pentru a face mai atractiv împrumutul.

---

¹³ Legea nr. 31/1990, art 167 - modificată prin legea 441/2006

Modalitățile de rambursare a împrumutului obligatar sunt următoarele¹⁴:

- a) rambursare prin anuități constante;
- b) rambursare în tranșe egale (serii egale);
- c) rambursare integrală la scadență;

a) *Rambursarea prin anuități constante* presupune rambursarea anuală a unei sume constante. Valoarea anuității constante (suma ratei de rambursat și a dobânzii) se determină potrivit formulei:

$$A = C \cdot \frac{d}{1 - (1 + d)^{-n}}$$

în care:

- A - anuitatea de rambursat;
- C - valoarea creditului obligatar;
- n - durata creditului;
- d - rata dobânzii (în procente).

b) *rambursarea în tranșe egale (serii egale)* presupune rambursarea unui număr egal de obligațiuni în fiecare an, dobânda calculându-se la creditul rămas nerambursat. Anuitățile anuale sunt descrescătoare și se determină astfel:

$$A_i = \frac{C}{n} + (C_i \cdot d)$$

în care:

- A_i - anuitatea de rambursat în anul "i";
- C - valoarea creditului obligatar;
- C_i - valoarea creditului obligatar rămasă de rambursat la începutul anului "i";
- n - durata creditului obligatar;
- d - rata dobânzii.

c) *rambursarea integrală la scadență* presupune ca întregul împrumut să fie rambursat la sfârșitul duratei împrumutului. În acest caz, anuitățile (A_i) se determină astfel:

$$A_1 = A_2 = \dots A_{n-1} = C \cdot d$$
$$A_n = C + C \cdot d$$

în care:

- A_i - anuitățile în anii i=1,2, ..., n-1;
- A_n - anuitatea în ultimul an al creditului obligatar "n";
- C - valoarea creditului obligatar;
- d - rata dobânzii;
- n - perioada de acordare a creditului obligatar.

Pentru a mări atractivitatea obligațiunilor și pentru a elimina riscurile veniturilor viitoare, s-a procedat la o diversificare a acestora. Astfel, pe lângă obligațiunile clasice au apărut o mare varietate de obligațiuni, cu caracteristici diferite pentru a putea pătrunde pe cele mai diverse segmente ale pieței de capital: *obligațiunile indexate; obligațiunile participative; obligațiunile cu coupon zero; obligațiunile convertibile în acțiuni; obligațiunile cu bonuri de subscripție de acțiuni; împrumuturi obligatate grupate sau colective.*

III. Leasingul este operațiunea prin care o parte, denumită *locator/finanțator*, transmite pentru o perioadă determinată dreptul de folosință asupra unui bun al cărui proprietar este, celeilalte părți, denumită *locatar/utilizator*, la solicitarea acesteia, contra unei plăți periodice, denumită *rată de leasing (chirie)*. Rata de leasing poate cuprinde, după caz:

- amortizarea activului;
- remunerarea capitalului investit (pe bază de comision);
- prima de risc datorată faptului că instituția financiară suportă întreaga finanțare;

¹⁴ Sichigea, N., Giurcă Vasilescu, L., *Gestiunea financiară a întreprinderii. Aplicații și teste grilă*, Ed. Universitaria, 2005, pag. 49

- cheltuieli administrative.

Operațiunile de leasing au ca obiect¹⁵:

- *bunuri imobile* prin natura lor sau care devin imobile prin destinație;

- *bunuri mobile*, aflate în circuitul civil, cu excepția înregistrărilor pe bandă audio și video, a pieselor de teatru, a manuscriselor, a brevetelor, a drepturilor de autor și a bunurilor necorporale.

În funcție de serviciile oferite, leasingul în România poate îmbrăca două forme:

A. *Leasingul financiar* este contractul de leasing care îndeplinește, potrivit prevederilor legislative din România¹⁶ cel puțin una dintre următoarele condiții:

a) riscurile și beneficiile dreptului de proprietate asupra bunului care face obiectul leasingului sunt transferate utilizatorului la momentul la care contractul de leasing produce efecte;

b) contractul de leasing prevede expres transferul dreptului de proprietate asupra bunului ce face obiectul leasingului către utilizator la momentul expirării contractului;

c) utilizatorul are opțiunea de a cumpăra bunul la momentul expirării contractului, iar valoarea reziduală exprimată în procente este mai mică sau egală cu diferența dintre durata normală de funcționare maximă și durata contractului de leasing, raportată la durata normală de funcționare maximă, exprimată în procente;

d) perioada de leasing depășește 80% din durata normală de funcționare maximă a bunului care face obiectul leasingului; perioada de leasing include orice perioadă pentru care contractul de leasing poate fi prelungit;

e) valoarea totală a ratelor de leasing, mai puțin cheltuielile accesorii, este mai mare sau egală cu valoarea de intrare a bunului.

Rata de leasing financiar este formată din cota-parte din valoarea de intrare a bunului și din dobânda de leasing, care se stabilește pe baza ratei dobânzii convenite prin acordul părților

B. *Leasingul operațional* este contractul de leasing care nu îndeplinește nici una din condițiile leasingului financiar. Deci, în cazul leasingului operațional, locatorul se obligă să asigure întreținerea și service-ul bunului contra unor costuri cuprinse în chirie sau facturate separat, poate rezilia contractul înainte de scadență iar durata contractului este mai scurtă decât durata de funcționare a activului.

Rata leasingului operațional se stabilește prin acordul părților și cuprinde, de regulă, cota de amortizare și un beneficiu stabilit de părțile contractante.

Acest tip de contract se practică, de regulă, în industria computerelor și a altor echipamente pentru birouri precum și pentru vânzarea automobilelor.

Amortizarea bunului care face obiectul unui contract de leasing se face de către utilizator, în cazul leasingului financiar, și de către locator, în cazul leasingului operațional, cheltuielile fiind deductibile. În cazul leasingului financiar utilizatorul deduce dobânda, iar în cazul leasingului operațional locatorul deduce chiria (rata de leasing).

II. Îndatorarea pe termen scurt

Este calea de finanțare prin care se acoperă nevoile temporare de capitaluri ale întreprinderii. Prin îndatorarea pe termen scurt se finanțează, îndeosebi, partea din nevoia de fond de rulment neacoperită cu capitaluri permanente, respectiv din fondul de rulment determinat pe baza bilanțului întreprinderii.

Îndatorarea pe termen scurt se realizează pe perioade de până la un an prin următoarele instrumente:

◆ credite bancare pe termen scurt: creditele de trezorerie; creditele pe bază de creanțe comerciale; alte credite pe termen scurt.

¹⁵ *Legea nr. 287/2006 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 51/1997 privind operațiunile de leasing și societățile de leasing, art. 1, alin. (2)*

¹⁶ *Legea nr. 343/2006 privind Codul Fiscal al României - versiune actualizată la data de 01/01/2007, art.7 (alin.7),*

◆ finanțări nebankare pe termen scurt: creditele comerciale furnizori; creditele pe bază de bonuri de casă sau bilete de trezorerie; avansuri primite de la clienți; finanțări de la grup.

CAP. 3 AMORTIZAREA ACTIVELOR IMOBILIZATE

În bilanțul contabil al întreprinderii, activele immobilizate, ca rezultată a procesului de investire sunt reflectate la valoarea contabilă netă determinată ca o diferență, în funcție de următoarele elemente:

- suma brută a activelor immobilizate, stabilită în funcție de costul investițiilor;
- suma amortismentelor datorită deprecierei în timp a activelor immobilizate.

Amortismentele apar, așadar, ca o micșorare a valorii bunurilor destinate să servească activitatea întreprinderii o perioadă de timp mai îndelungată (mai mare de un an) și care se consumă treptat.

Temeiul economic sau baza amortizării activelor immobilizate o constituie așadar uzura acestora.

Uzura este un proces complex, concretizat în scăderea treptată a utilității activelor immobilizate, fie ca urmare a utilizării sau neutilizării, fie ca urmare a apariției de active immobilizate mai ieftine, sau cu parametri tehnico-funcționali superiori.

Amortizarea este un proces complex de cuantificare a uzurii fizice și morale și de exprimare a unei anumite politici financiare a perioadei respective, care cuprinde un ansamblu de operațiuni ce constau în: stabilirea amortismentului fiecărui exercițiu; înregistrarea lui în costurile de fabricație; recuperarea din încasarea prețului sau tarifului produsului sau serviciului; afectarea lui pe destinația legală;

Conform Standardelor Internaționale de Contabilitate (IAS 16 – Imobilizări corporale) amortizarea constituie alocarea sistematică a valorii amortizabile a unui activ asupra duratei sale de viață utilă.

3.1. Elementele sistemului de amortizare

"Amplourea și ritmul uzurii fizice și morale, precum și parametri fundamentali ai politicii financiare promovate, se oglindesc în nivelul și modul de asociere a unor elemente esențiale, care în ansamblul lor formează sistemul de amortizare"¹⁷.

Elementele definitorii ale oricărui sistem de amortizare în funcție de care se previzionează și calculează efectiv amortismentul sunt:

- ▶ valorile de amortizat;
- ▶ duratele normale de utilizare;
- ▶ cotele (normele) de amortizare.

A) **Valorile de amortizat** reprezintă baza sistemului de amortizare, pentru că în funcție de modul lor de estimare se produc implicații atât în ceea ce privește nivelul costurilor de producție sau comercializare. În etapa actuală, în România, în funcție de metoda de amortizare folosită, valoarea de amortizare este dată de:

- valoarea de intrare;
- valoarea contabilă netă.¹⁸

Astfel, la data intrării în entitate, activele immobilizate se evaluează la *valoarea de intrare* care se stabilește astfel:

a) costul de achiziție, pentru activele immobilizate procurate cu titlu oneros (prețul de cumpărare, taxele de import și alte taxe, cu excepția celor pe care întreprinderea le poate recupera de la autoritățile fiscale, cheltuielile de transport, comisioanele, taxele notariale,

¹⁷ Opreșcu M., Sichigea N., Drăcea M., *Gestiunea financiară a întreprinderii*, Ed. Dova, Craiova, 1996, pag.110

¹⁸ Conform normelor legale actuale, respectiv, OMFP nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene valoarea contabilă netă se numește *valoare contabilă*.

cheltuielile cu obținerea de autorizații și alte cheltuieli nerecuperabile atribuibile direct achiziției bunurilor respective);

b) costul de producție, pentru activele immobilizate produse în entitate;

c) valoarea de aport, stabilită în urma evaluării, pentru activele reprezentând aport la capitalul social;

d) valoarea justă pentru activele immobilizate obținute cu titlu gratuit. Prin "valoarea justă" se înțelege suma pentru care activul ar putea fi schimbat de bunăvoie între părți aflate în cunoștință de cauză în cadrul unei tranzacții cu prețul determinat obiectiv.

În etapa actuală, în România, în funcție de metoda de amortizare folosită, valoarea amortizabilă este costul activului sau o altă valoare substituită costului în situațiile financiare din care s-a scăzut valoarea reziduală. În practică, valoare reziduală poate fi nesemnificativă și deci, nu se ia în calcul la valoarea amortizării, valoarea amortizabilă fiind egală cu costul sau o altă valoare substituită costului în situațiile financiare.

B) Duratele normale de utilizare reprezintă cel de-al doilea element esențial al sistemului de amortizare, pentru că întinderea influențează mărimea amortismentului anual.

În multe țări cu economie de piață dezvoltată, întreprinzătorul are dreptul de a-și stabili el însuși durata de serviciu a mijlocului fix și, din acest punct de vedere, este evident că încearcă să-și programeze exploatarea utilajului pe durata de serviciu optimă, când efectele obținute din exploatarea lui sunt maxime.

Într-o altă serie de țări, duratele se stabilesc centralizat, de guvern și au fie caracter obligatoriu, cazul Franței, fie caracter orientativ, cazul SUA.

În România, duratele de serviciu, numite *durate normale de funcționare*, se stabilesc prin hotărâre de guvern (H.G. nr. 2139/2004 privind aprobarea Catalogului privind clasificarea și durate normale de funcționare a mijloacelor fixe) aplicabil de la 1 ianuarie 2005.

Catalogul se aplică în mod unitar de către agenții economici, persoanele juridice fără scop patrimonial cât și de către instituțiile publice, asigurând determinarea în mod unitar a amortizării capitalului immobilizat în active corporale. Pentru fiecare mijloc fix nou achiziționat se utilizează sistemul unor *plaje de ani* cuprinse între o valoare minimă și una maximă, existând astfel posibilitatea alegerii duratei normale de funcționare cuprinse între aceste limite. Astfel stabilită, durata normală de funcționare a mijlocului fix rămâne neschimbată până la recuperarea integrală a valorii de intrare a acestuia sau scoaterea sa din funcțiune.

C) Cotele de amortizare

Orice sistem de amortizare se caracterizează prin cote (norme) de amortizare determinate printr-o metodologie proprie. În general, însă, cotele de amortizare sunt cote analitice determinate pe fiecare mijloc fix sau grupă omogenă de mijloace fixe în parte care au aceiași durată de funcționare, sau cotă unică, stabilită ca o cotă medie pentru ansamblul mijloacelor fixe ale întreprinderii.

Cota (norma) de amortizare, în principiu, poate fi definită ca fiind mărimea amortizării exprimate în procente față de valoarea de intrare a mijloacelor fixe. Întrucât în sistemul nostru de amortizare duratele normale corespund regimului liniar sau proporțional de amortizare, cota de amortizare este funcție invers proporțională cu durata normală de utilizare. Există atâtea cote analitice de amortizare câte durate normale diferite sunt legiferate.

Astfel, relația de calcul a **cotei de amortizare analitice** (N_a) corespunzătoare sistemului proporțional este:

$$N_a = \frac{V_i}{D_n} \cdot 100 = \frac{1}{D_n} \cdot 100$$

în care:

V_i = valoarea de intrare a mijlocului fix;

D_n = durata normală de funcționare mijlocului fix.

3.2. Regimuri de amortizare utilizate în România

Amortizarea activelor imobilizate se realizează în mod diferit, după cum este vorba de imobilizări necorporale sau imobilizări corporale¹⁹.

Imobilizările necorporale se amortizează astfel²⁰:

- cheltuielile de constituire se amortizează în cadrul unei perioade de maximum 5 ani;
- cheltuielile de dezvoltare se amortizează pe perioada contractului sau pe durata de utilizare, după caz;
- concesiunile se amortizează pe durata de folosire stabilită conform contractului;
- brevetele, licențele, mărcile comerciale, drepturile și activele similare se amortizează pe durata prevăzută pentru utilizarea lor de către deținător;
- programele informatice, precum și "Alte imobilizări necorporale" se amortizează pe durata prevăzută pentru utilizarea lor de către entitatea care le deține;
- în cazul în care fondul comercial este tratat ca un activ - ca urmare a achiziției de către entitate a acțiunilor altei entități - se au în vedere următoarele prevederi:
  - a) fondul comercial se amortizează, de regulă, în cadrul unei perioade de maximum 5 ani;
  - b) totuși, entitățile pot să amortizeze fondul comercial în mod sistematic într-o perioadă de peste 5 ani, cu condiția ca această perioadă să nu depășească durata de utilizare economică a activului.

Imobilizările corporale se amortizează astfel:

- terenurile, lacurile, bălțile și iazurile *nu* se supun amortizării, ci numai *investițiile* efectuate pentru amenajarea terenurilor, lacurilor, bălților, iazurilor și pentru alte lucrări similare se recuperează pe calea amortizării, prin includerea în cheltuielile de exploatare într-o perioadă hotărâtă de administratori sau persoanele care au obligația gestionării entității, pe baza duratelor utile ale acestora;

- mijloacele fixe, prin utilizarea unuia din următoarele regimuri: amortizarea liniară; amortizarea degresivă; amortizarea accelerată. Regimul de amortizare pentru un mijloc fix amortizabil se determină conform următoarelor reguli:

- a) în cazul construcțiilor, se aplică metoda de amortizare liniară;
- b) în cazul echipamentelor tehnologice, respectiv al mașinilor, uneltelor și instalațiilor, precum și pentru computere și echipamente periferice ale acestora, contribuabilul poate opta pentru metoda de amortizare liniară, degresivă sau accelerată;
- c) în cazul oricărui alt mijloc fix amortizabil, contribuabilul poate opta pentru metoda de amortizare liniară sau degresivă.

a) Amortizarea liniară se aplică, cu preponderență, în toate ramurile economice, în funcție de duratele și cotele de amortizare analitice reglementate.

În cazul metodei de amortizare liniară, amortizarea (A) se stabilește prin aplicarea cotei de amortizare liniară (N_1) la valoarea de intrare (V_i) a mijlocului fix amortizabil:

$$A = V_i \cdot N_1$$

Cota de amortizare liniară se calculează raportând numărul 100 la durata normală de utilizare (D_n) a mijlocului fix:

$$N_1 = \frac{100}{D_n}$$

b) Amortizarea degresivă este o variantă a sistemului accelerat cu normă constantă și valoare de amortizat descrescătoare. Aplicarea metodei presupune parcurgerea următoarelor etape:

- se determină cota de amortizare degresivă (N_d) prin multiplicarea cotei liniare cu coeficientul prevăzut de lege (c):

$$N_d = N_1 \cdot c$$

¹⁹ Sichigea N., *Gestiunea financiară a întreprinderii*, Ed. Universitaria, Craiova, 2003, pag. 137-139

²⁰ OMFP nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene

Pentru multiplicare sunt prevăzuți următorii coeficienți:

- 1,5 pentru mijloacele fixe cu durata de utilizare 2-5 ani;
- 2,0 pentru mijloacele fixe cu durata de utilizare 5-10 ani;
- 2,5 pentru mijloacele fixe cu durata de utilizare >10 ani.

- se determină amortismentul anual prin aplicarea cotei de amortizare la valoarea contabilă (rămasă neamortizată) până în anul de utilizare în care amortizarea anuală rezultată este egală sau mai mică decât amortizarea anuală determinată prin raportul între valoarea rămasă de recuperat (V_m) și numărul de ani de utilizare rămași (n_r), astfel:

$$A_i \leq \frac{V_{rn}}{n_r}$$

Din acel moment și până la expirarea duratei normale se folosește sistemul liniar de amortizare prin raportarea valorii rămase de recuperat la numărul de ani de utilizare rămași.

c) Amortizarea accelerată presupune următoarele:

- pentru primul an de utilizare, amortizarea nu poate depăși 50% din valoarea de intrare a mijlocului fix;

- pentru următorii ani de utilizare, amortizarea se calculează prin raportarea valorii ramase de amortizare a mijlocului fix la durata normală de utilizare rămasă a acestuia, conform regimului liniar.

CAP. 4 GESTIUNEA ACTIVELOR CIRCULANTE

4.1. Conținutul, trăsăturile și particularitățile rotației activelor circulante

Desfășurarea oricărei activități economice necesită utilizarea nu numai a activelor imobilizate, ci și asigurarea stocurilor de materii prime și materiale necesare, a stocurilor de semifabricate și producție în curs de execuție, în vederea desfășurării continue a activității precum și obținerea și stocarea pe anumite intervale de timp a produselor finite pentru realizarea ritmicității livrărilor către beneficiari. Dar, procurarea stocurilor necesare și efectuarea celorlalte cheltuieli legate de procesul de fabricație și realizare a produselor, preced momentul încasării prețului acestora de la clienți. Drept urmare, întreprinderea are nevoie de o sumă determinată de resurse bănești pe seama căreia să-și poată constitui stocurile de valori materiale pentru producție și să acopere toate cheltuielile de producție, depozitare, livrare până în momentul încasării prețului produselor vândute. Pe măsura încasării prețului produselor expediate, întreprinderea recuperează capitalurile bănești avansate pe care le reavansează într-un nou proces economic, adică își reconstituie stocurile de valori materiale pentru producție, lansează noi comenzi în fabricație și efectuează noi cheltuieli de prelucrare, expediază alte loturi de produse către beneficiari. Această parte a capitalurilor bănești utilizată în întreprindere formează *conținutul activelor circulante*.

Efectuarea neîntreruptă a circuitelor în concordanță cu caracterul continuu al proceselor de producție, determină fenomenul de *rotație* a activelor circulante. Ca urmare a rotației neîntrerupte, suma activelor circulante utilizate se află concomitent în toate formele sale funcționale, determinate de condițiile și amploarea proceselor de aprovizionare, producție și desfacere. Ca o consecință a acestui fapt, activele circulante prezintă inevitabil o anumită *structură* ce poate fi stabilită pe baza soldurilor din activul bilanțului întreprinderii.

Astfel, în *sfera producției*, activele sunt avansate în următoarele stări (forme) materiale: stocuri de materii prime; stocuri de materiale consumabile (carburanți și lubrifianți, obiecte de inventar, echipament de lucru și protecție, piese de schimb); stocuri de semifabricate; stocuri de producție în curs de execuție; soldul cheltuielilor anticipate.

În *sfera circulației*, activele circulante se concretizează în următoarele stări: stocuri de produse în magazie; stocuri de produse expediate, neîncasate (creanțe); stocuri de mărfuri și ambalaje; creanțe din decontări neîncheiate; soldul disponibilităților bănești (în cont și casierie).

4.2. Gestiunea stocurilor de active circulante

Activele circulante reprezintă alături de activele imobilizate, condiția financiară esențială a asigurării continue și în cadrul parametrilor prestabiliți a programului de producție. Deși în industrie, comparativ cu activele imobilizate, ponderea lor în totalul capitalurilor utilizate este mai mică, datorită vitezei de rotație relativ accelerate precum și multitudinii de forme materiale pe care le îmbracă în cursul circuitului lor, activele circulante dețin un rol esențial în buna funcționare a mecanismului financiar al întreprinderii. De aceea, se pune cu necesitate problema evaluării lor corecte.

Evaluarea activelor circulante îmbracă două mari forme, *în funcție de momentul efectuării ei*:

■ **necesitățile de active circulante cu caracter de permanență** pe toată durata anului și previzibile încă de la începutul anului, se evaluează prin determinarea **necesarului financiar de active circulante** sau **necesarului de fond de rulment**;

■ **necesitățile cu caracter temporar** apărute pe parcursul exercițiului se dimensionează pe feluri de active circulante și se evaluează prin *metode specifice activității bancare* întrucât, cel mai adesea, acoperirea financiară se realizează prin credite bancare.

Nevoia de fond de rulment de exploatare (NFRE) sau de capital de lucru presupune luarea în considerare pe lângă dimensionarea financiară a stocurilor de diverse naturi și a creanțelor, respectiv produse finite vândute dar neîncasate, precum și a datoriilor de exploatare (curente) aflate în circuit normal, adică al căror termen de plată este amânat față de momentul datorării prin legi fiscale sau prin contracte (în acest interval se comportă ca un capital pentru întreprindere), astfel:

$$\text{NFRE} = \text{S} + \text{Cr} - \text{Dc}$$

în care:

S = stocuri;

Cr = creanțe;

Dc = datoriile curente.

Nevoia de fond de rulment se finanțează pe seama mai multor surse, care se pot grupa, în raport cu patrimoniul întreprinderii, astfel:

- **sursele interne de finanțare**: fondul de rulment; sumele afectate din profitul net finanțării activelor circulante; alte surse și anume sumele aferente unor fonduri proprii și dividende constituite din profitul net până la consumarea pe destinația corespunzătoare;
- **sursele externe de finanțare**: creditele bancare pe termen scurt; creditele pe bonuri de trezorerie sau bonuri de casă; subvențiile de la buget pentru regii autonome; credite sau sume primite de la grupul de întreprinderi din care face parte întreprinderea; alte surse (avansuri de la clienți pentru realizarea de produse, sumele de care beneficiază întreprinderea ca înlensiri sau scutiri de impozite, prime pentru export).

4.3. Eficiența utilizării activelor circulante

Capitalurile bănești ale întreprinderii, imobilizate în diversele elemente de active circulante, trebuie să asigure un randament superior celui fără risc pe piața financiară pentru că altfel investitorii sunt tentați să nu-și plaseze disponibilități bănești în activități productive și comerciale.

În cadrul procesului de rotație, activele circulante sunt folosite eficient atâta timp cât transformarea este continuă, neîntreruptă. Dacă ele staționează mai mult într-o formă sau alta, rotația este stânjenită și pentru realizarea volumului de activitate propus este necesară atragerea în circuit de capitaluri suplimentare.

Deci, *creșterea eficienței utilizării activelor circulante corespunde accelerării vitezei cu care capitalurile parcurg stadiile circuitului*, respectiv rapidității cu care se realizează rotația. În cazul unei viteze de rotație accelerată, se va realiza un volum mai mare de activitate într-o perioadă dată, adică cu aceeași sumă de active circulante se pot desfășura mai multe procese economice și se poate obține un volum sporit de produse sau de comercializare.

Eficiența utilizării activelor circulante se poate aprecia cu trei categorii de indicatori: indicatorii vitezei de rotație; indicatorii rentabilității utilizării activelor circulante; indicatorii intensității utilizării activelor circulante.

Dintre aceștia cei mai utilizați în previziune și analiză sunt **indicatorii vitezei de rotație:**

- coeficientul vitezei de rotație;
- durata în zile a unei rotații;

a) Coeficientul vitezei de rotație (K_{vr}) se stabilește ca un raport între volumul de activitate și suma medie a activelor circulante prevăzute a se utiliza, adică :

$$K_{vr} = \frac{CA(PE)}{\overline{AC}} = \text{nr. rotații} ,$$

în care :

$CA(PE)$ = cifra de afaceri sau producția exercițiului, după caz ;

$\overline{AC}$ = suma medie a activelor circulante.

Coeficientul exprimă câte circuite trebuie să efectueze sau a efectuat un volum dat de active circulante pentru a se obține sau a realiza un anumit volum de producție sau cifră de afaceri într-o perioadă dată. Cu cât este mai mare numărul de circuite efectuat, cu atât este necesar un volum de active circulante mai mic pentru realizarea volumului de producție scontat.

b) Durata în zile a unei rotații sau viteza de rotație în zile (V_z) este inversul coeficientului de rotație pe un interval de timp și se determină astfel :

$$V_z = \frac{T}{K_{vr}} = \frac{\overline{AC} \cdot T}{CA(PE)}$$

în care :

T = numărul de zile al perioadei pentru care se efectuează calculul (trimestru sau an).

Orice creștere a coeficientului de rotație atrage după sine reducerea corespunzătoare a duratei de rotație și orice scădere a coeficientului de rotație echivalează cu creșterea duratei în zile a unei rotații. De aceea, când este vorba de viteza de rotație, fenomenul pozitiv se exprimă prin noțiunea de *accelerare* și nu de creștere, iar fenomenul negativ prin noțiunea de *încetinire*. Accelerarea vitezei de rotație presupune creșterea coeficientului de rotație și reducerea duratei în zile a unei rotații, iar prin încetinirea vitezei de rotație se înțelege scăderea coeficientului de rotație și creșterea corespunzătoare a duratei în zile a unui circuit.

Viteza de rotație, ca expresie a nivelului eficienței cu care sunt utilizate activele circulante, se poate accelera sau încetini sub influența a doi factori determinanți:

- *modificarea valorii producției exercițiului (cifrei de afaceri) de la un an la altul;*
- *modificarea sumei medii a activelor circulante utilizate.*

Variația vitezei de rotație de la un exercițiu la altul, precum și influența factorilor de variație, se determină astfel :

$$\Delta V_z = V_{z_1} - V_{z_0}$$

Dacă $\Delta V_z < 0 \Rightarrow$ o accelerare a vitezei de rotație față de anul de bază;

Dacă $\Delta V_z > 0 \Rightarrow$ o încetinire a vitezei de rotație față de anul de bază.

Influențele factorilor:

1) influența producției exercițiului:

$$\Delta V_z^{(PE)} = \frac{\overline{AC}_0 \cdot T}{PE_1} - \frac{\overline{AC}_0 \cdot T}{PE_0}$$

2) influența sumei medii a activelor circulante:

$$\Delta V_z^{(AC)} = \frac{\overline{AC}_1 \cdot T}{PE_1} - \frac{\overline{AC}_0 \cdot T}{PE_1}$$

în care:

ΔV_z = modificarea (variația) vitezei de rotație în anul curent față de anul de bază;

V_{z_1} = viteza de rotație în zile prevăzută sau realizată în anul curent;

Vz_o = viteza de rotație realizată în anul de bază;

$\Delta Vz^{(PE)}$ = influența modificării volumului de activitate asupra variației vitezei de rotație;

$\Delta Vz^{(AC)}$ = influența modificării sumei activelor circulante asupra variației vitezei de rotație.

Se observă că: $\sum \Delta Vz^{PE,AC} = \Delta Vz$

Viteza de rotație a activelor circulante poate fi accelerată fie prin sporirea volumului fizic al producției în condițiile reducerii costurilor de realizare, fie prin reducerea sumei medii a activelor circulante atrase în circuit în toate fazele rotației (faza de aprovizionare și stocare, faza producției, faza comercializării).

CAP. 5 GESTIUNEA REZULTATELOR ÎNTREPRINDERII

5.1. Determinarea profitului

Rezultatul brut al exercițiului (profit sau pierdere) se determină ca diferența între veniturile totale realizate și cheltuielile totale efectuate în cursul exercițiului financiar.

În *veniturile totale*, reflectate pe feluri de venituri, după natura lor, se includ:

- *veniturile din exploatare*, care cuprind:
  - a) venituri din vânzarea de produse și mărfuri, precum și din prestări de servicii;
  - b) venituri aferente costului producției, reprezentând variația în plus (creștere) sau în minus (reducere) dintre valoarea la cost de producție efectiv a stocurilor de produse și servicii în curs de execuție de la sfârșitul perioadei și valoarea stocurilor inițiale ale produselor și serviciilor în curs de execuție;
  - c) venituri din producția de imobilizări realizată de firmă pentru scopurile sale proprii și înregistrată ca imobilizări corporale și necorporale;
  - d) venituri din subvenții de exploatare, reprezentând subvențiile pentru acoperirea diferențelor de preț și pentru acoperirea pierderilor, precum și alte subvenții de care beneficiază întreprinderea;
  - e) alte venituri de exploatare (venituri din creanțe recuperate, penalități contractuale, datorii prescrite, scutite sau anulate potrivit legii, venituri din donații primite; venituri din vânzarea activelor și alte operații de capital; venituri din subvenții pentru investiții, alte venituri din exploatare);
- *veniturile financiare* cuprind: veniturile din imobilizări financiare; veniturile din investiții pe termen scurt; venituri din creanțe imobilizate; venituri din investiții financiare cedate; venituri din diferențe de curs valutar; venituri din dobânzi; venituri din sconturi primite în urma unor reduceri financiare; alte venituri financiare;
- *veniturile extraordinare*, respectiv din compensații primite pentru cheltuieli sau pierderi din calamități sau alte evenimente extraordinare.

În *cheltuielile totale*, aferente veniturilor realizate, a căror evidență se ține pe feluri de cheltuieli, după natura lor, se includ:

- *cheltuielile de exploatare*, care cuprind:
  - a) cheltuielile cu materiile prime și materialele consumabile; costul de achiziție al obiectelor de inventar consumate; costul de achiziție al materialelor nestocate, trecute direct pe cheltuieli; contravaloarea energiei și apei consumate; valoarea animalelor și păsărilor; costul mărfurilor vândute și al ambalajelor;
  - b) cheltuielile cu serviciile executate de terți, redevențe, locații de gestiune și chirii; prime de asigurare; studii și cercetări; comisioane și onorarii; cheltuieli de protocol, reclamă și publicitate; transportul de bunuri și personal; deplasări, detașări și transferări; cheltuieli poștale și taxe de telecomunicații, servicii bancare și altele;
  - c) cheltuielile cu personalul (salariile, asigurările și protecția socială și alte cheltuieli cu personalul, suportate de întreprindere);
  - d) cheltuieli privind amortizările, provizioanele și ajustările pentru depreciere;

e) cheltuieli privind impozite și taxe;

f) alte cheltuieli de exploatare (cheltuieli legate de protejarea mediului înconjurător, aferente perioadei; pierderi din creanțe și debitori diverși; despăgubiri, amenzi și penalități; donații, sponsorizări și alte cheltuieli similare; cheltuieli privind activele cedate și alte operații de capital; creanțe prescise potrivit legii etc.).

- *cheltuielile financiare*, care cuprind: pierderi din creanțe legate de participații; cheltuieli privind investițiile financiare cedate; diferențe nefavorabile de curs valutar; dobânzile privind exercițiul financiar în curs; sconturile acordate clienților; pierderi din creanțe de natură financiară și altele;

- *cheltuielile extraordinare* cuprind cheltuielile privind calamitățile și alte evenimente extraordinare.

Deci, rezultatul exercițiului se determină pe tipuri de activități (exploatare, financiare, extraordinare), astfel:

1) *se determină rezultatul din exploatare (RE) - profit sau pierdere din exploatare:*

$$RE = Ve - Ce$$

în care:

RE = rezultatul din exploatare;

Ve = venituri din exploatare;

Ce = cheltuieli din exploatare.

Veniturile din exploatare se determină astfel:

$$Ve = CA \pm SPS + PI + AV_e$$

în care:

CA = cifra de afaceri;

SPS = soldul producției stocate (dacă este creditor se ia în calcul cu semnul +, dacă este debitor cu semnul -);

PI = producția de imobilizări;

AV_e = alte venituri din exploatare, plus venituri din subvenții aferente altor venituri;

$$CA = PV + VVM - RCA + Se_{CA}$$

în care:

PV = producția vândută;

VVM = venituri din vânzarea mărfurilor;

RCA = reduceri comerciale acordate;

Se_{CA} = subvenții de exploatare aferente cifrei de afaceri nete.

În funcție de destinațiile producției, se poate calcula producția exercițiului (PE) astfel:

$$PE = PV \pm SPS + PI$$

Cheltuielile din exploatare se determină astfel:

$$Ce = CMV + CPE$$

în care:

CMV = costul mărfurilor vândute;

CPE = costul total al producției exercițiului;

$$CPE = CM + CP + A + AC_e$$

în care:

CM = cheltuielile materiale (materii prime și materiale consumabile; combustibil, energie, apă; alte cheltuieli materiale, minus reducerile comerciale primite și subvențiile pentru materii prime și materiale consumabile și pentru alte cheltuieli externe);

CP = cheltuieli cu personalul (salarii și indemnizații plus cheltuielile cu asigurările și protecția socială, din care se scad eventualele subvenții pentru plata personalului și pentru asigurări și protecția socială);

A = cheltuieli privind amortizările, provizioanele, ajustările pentru depreciere;

AC_e = alte cheltuieli de exploatare minus subvențiile pentru alte cheltuieli de exploatare.

2) *Se determină rezultatul financiar (profit sau pierdere financiară):*

$$RF = Vf - Cf$$

în care:

RF = rezultatul financiar;

Vf = venituri financiare;

Cf = cheltuieli financiare.

Prin însumarea rezultatului din exploatare și al rezultatului financiar se obține *rezultatul curent* (RC) al exercițiului:

$$RC = RE + RF$$

3) Se determină rezultatul extraordinar al exercițiului (profit sau pierdere extraordinară):

$$REX = Vex + Cex$$

în care:

Rex = rezultatul extraordinar;

Vex = venituri extraordinare;

Cex = cheltuieli extraordinare.

4) Se determină rezultatul brut al exercițiului (RBE) - profit sau pierdere:

$$RBE = RE + RF + REX$$

sau: $RBE = VT - CT$

în care:

VT = venituri totale:

$$VT = Ve + Vf + Vex$$

CT = cheltuieli totale, exceptând impozitul pe profit :

$$CT = Ce + Cf + Cex$$

5) Se determină rezultatul net al exercițiului (RNE)- profit sau pierdere:

$$RNE = RBE - IP$$

în care : IP = impozitul pe profit.

5.2. Profitul contabil - profitul impozabil. Impozitul pe profit

Definirea categoriilor de profit contabil și profit impozabil pornește de la realitatea că nu în toate cazurile principiile contabile, subordonate reflectării exacte a fenomenelor și proceselor economice ce au loc în întreprindere, sunt convergente cu principiile impunerii fiscale, ceea ce face ca între rezultatul contabil și cel fiscal să apară diferențe de ordin cantitativ, astfel:

- *rezultatul contabil* reprezintă suma globală a profitului (sau eventual pierderii) exercițiului financiar,

- *rezultatul fiscal* reprezintă profitul impozabil (sau pierderea fiscală) a exercițiului, stabilită conform regulilor fiscale și în funcție de care se calculează volumul impozitelor exigibile (sau rambursabile, după caz).

Profitul fiscal se determină în funcție de profitul contabil sau rezultatul brut al exercițiului, cheltuielile nedeductibile și deducerile fiscale, astfel:

$$PF = RBE - VN + CN$$

în care:

PF = profitul fiscal;

RBE = rezultatul brut din exploatare;

CN = cheltuielile nedeductibile;

VN = venituri neimpozabile.

La nivelul unei firme, veniturile neimpozabile sunt destul de nesemnificative, ele neavând legătură directă cu activitatea de bază. Astfel, *veniturile neimpozabile* cuprind:

- dividendele primite de la o persoană juridică română;
- diferențele favorabile de valoare a titlurilor de participare, înregistrate ca urmare a încorporării rezervelor, beneficiilor sau primelor de emisiune la persoanele juridice la care se dețin titluri de participare, precum și diferențele favorabile de valoare rezultate din evaluarea titlurilor de participare și a obligațiunilor emise pe termen lung, efectuată potrivit reglementărilor contabile.

- veniturile din anularea cheltuielilor pentru care nu s-a acordat deducere, veniturile din reducerea sau anularea provizioanelor pentru care nu s-a acordat deducere, veniturile din recuperarea cheltuielilor nedeductibile, precum și veniturile din restituirea sau anularea unor dobânzi și/sau penalități de întârziere pentru care nu s-a acordat deducere.

Cheltuielile înregistrate de o firmă se pot clasifica în următoarele categorii:

- ▶ cheltuieli în totalitate deductibile;
- ▶ cheltuieli cu deductibilitate limitată;
- ▶ cheltuieli nedeductibile.

a) *Cheltuielile deductibile* sunt cheltuielile efectuate în scopul realizării de venituri impozabile, inclusiv cele reglementate prin acte normative în vigoare. Sunt cheltuieli efectuate în scopul realizării de venituri și:

- cheltuielile cu achiziționarea ambalajelor, pe durata de viață stabilită de către contribuabil;

- cheltuielile efectuate, potrivit legii, pentru protecția muncii și pentru prevenirea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale;

- cheltuielile reprezentând contribuțiile pentru asigurarea de accidente de muncă și boli profesionale, potrivit legii, și cheltuielile cu primele de asigurare pentru asigurarea de riscuri profesionale;

- cheltuielile de reclamă și publicitate efectuate în scopul popularizării firmei, produselor sau serviciilor, în baza unui contract scris;

- cheltuielile de transport și cazare în țară și în străinătate efectuate de către salariați și administratori;

- taxele de înscriere, cotizațiile și contribuțiile obligatorii, reglementate de actele normative în vigoare, precum și contribuțiile pentru fondul destinat negocierii contractului colectiv de muncă;

- cheltuielile pentru formarea și perfecționarea profesională a personalului angajat;

- cheltuielile pentru marketing, studiul pieței, promovarea pe piețele existente sau noi, participarea la târguri și expoziții, la misiuni de afaceri, editarea de materiale informative proprii;

- cheltuielile pentru perfecționarea managementului, a sistemelor informatice, introducerea, întreținerea și perfecționarea sistemelor de management al calității, obținerea atestării conform cu standardele de calitate;

- cheltuielile pentru protejarea mediului și conservarea resurselor;

- taxele de înscriere, cotizațiile și contribuțiile datorate camerelor de comerț și industrie, organizațiile sindicale și organizațiile patronale;

- pierderile înregistrate la scoaterea din evidență a creanțelor neîncasate, în cazul închiderii procedurii de faliment a debitorilor prin hotărâre judecătorească, decesului debitorului, iar creanța nu poate fi recuperată de la moștenitori etc.

b) *Cheltuielile cu deductibilitate limitată* cuprind:

- √ cheltuieli de protocol în limita unei cote de 2% aplicată asupra diferenței dintre totalul veniturilor impozabile și totalul cheltuielilor aferente veniturilor impozabile, altele decât cele de protocol și cheltuielile cu impozitul pe profit;

- √ suma cheltuielilor cu indemnizația de deplasare acordată salariaților pentru deplasări în România și în străinătate în limita de 2,5 ori nivelul stabilit pentru instituțiile publice;

- √ cheltuielile sociale, în limita unei cote de până la 2%, aplicată asupra valorii cheltuielilor cu salariile personalului;

√ perisabilitățile în limitele stabilite de organele de specialitate ale administrației centrale împreună cu institute de specialitate cu avizul Ministerului Finanțelor Publice;

c) În categoria *cheltuielilor nedeductibile* sunt incluse:

◇ cheltuielile proprii ale contribuabilului cu impozitul pe profit datorat, inclusiv cele reprezentând diferențe din anii precedenți sau din anul curent, precum și impozitele pe profit sau pe venit plătite în străinătate;

◇ dobânzile/majorările de întârziere, amenzile, confiscările și penalitățile de întârziere datorate către autoritățile române, potrivit prevederilor legale;

◇ cheltuielile privind bunurile de natura stocurilor sau a activelor corporale constatate lipsă din gestiune sau degradate și care nu sunt imputabile, pentru care nu au fost încheiate contracte de asigurare, precum și taxa pe valoarea adăugată aferentă acestora;

◇ cheltuielile cu TVA aferentă bunurilor acordate salariaților sub forma unor avantaje în natură, dacă valoarea acestora nu a fost impozitată prin reținere la sursă;

◇ cheltuielile făcute în favoarea acționarilor sau asociațiilor, altele decât cele generate de plăți pentru bunurile livrate sau serviciile prestate contribuabilului, la prețul de piață pentru aceste bunuri sau servicii;

◇ cheltuielile înregistrate în contabilitate care nu au la bază documente justificative;

◇ cheltuielile cu serviciile de management, consultanță, asistență pentru care nu se justifică necesitatea;

◇ cheltuielile de sponsorizare și/sau mecenat și cheltuielile privind bursele private, acordate potrivit legii. Contribuabilii care efectuează sponsorizări și/sau acte de mecenat, precum și cei acordă taxe private scad din impozitul pe profit datorat sumele aferente, dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: sunt în limita a 3‰ din cifra de afaceri și nu depășesc mai mult de 20% din impozitul pe profit datorat.

Impozitul pe profit (IP) se calculează prin înmulțirea profitului fiscal (impozabil) cu cota de impozit (T) prevăzută de lege:

$$IP = PF \times T$$

Profitul net (PN) al exercițiului se obține prin deducerea impozitului pe profit din profitul contabil:

$$PN = PC - IP$$

Cota legală de impozit pe profit care este 16% cu următoarele excepții:

- contribuabilii care desfășoară activități de natura barurilor de noapte, cluburilor de noapte, discotecilor, cazinourilor sau pariurilor sportive inclusiv persoanele juridice care realizează venituri în baza unui contract de asociere și la care impozitul pe profit datorat pentru astfel de activități este mai mic decât 5% din veniturile respective, sunt obligați la plata unui impozit de 5% aplicat asupra acestor venituri;

Calculul impozitului pe profit și evidențierea obligației de plată se face lunar, cumulativ de la începutul anului. Plata impozitului se face trimestrial, până la data de 25 inclusiv a primei luni din trimestrul următor cu următoarele excepții: societățile comerciale bancare au obligația de a plăti impozit pe profit anual, cu plăți anticipate efectuate trimestrial, actualizate cu indicele de inflație iar organizațiile nonprofit și contribuabilii care obțin venituri majoritare din cultura cerealelor și plantelor tehnice, pomicultură și viticultură au obligația de a plăti impozitul pe profit anual, până la data de 15 februarie inclusiv a anului următor celui pentru care se calculează impozitul.

BIBLIOGRAFIE:

Sichigea, N., *Gestiunea financiară a întreprinderii*, Editura Universitaria, Craiova, 2010

Sichigea, N., Giurca Vasilescu L., *Gestiunea financiară a întreprinderii*, Ed. Universitaria, Craiova, 2009